

משה בירנבוים

גוי"נ לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

צעהש"ת

פרשת וישלח

ובכל ארץ שיבשו את שפת המדינה ועשו לשון מיוחדת ליהודים, כגון "אידיש" באשכנז, ו"לאדינו" בספרד וכדו'.

בכח זה שבני ישראל לא מדברים בלשון העמים, גורמים שהטומאה תיכנס תחתיהם וכך יכולים לנצח את אומות העולם, אבל אם מדברים בשפתם הטומאה, מקבלים הטומאה והספ"א כח להתגבר על בני ישראל. לכן הורו רבותינו הקדושים שלא נתחבר אל הגויים בשום קשר, וכך לא יהיה בכוחם להרע לנו.

זה הורה לנו יעקב אבינו כששלח לומר לעשו ששמר תרי"ג מצוות. ללמד לדורות עולם, שלא נטעה לחשוב שאם נפרוק מעלינו עול מצוות ונשתווה למעשי הגויים, נמלא חן צעיניהם ויתהפך לבצב לאהבה את בני ישראל, אדרבה אם היהודי יבקש לנצח לשמד ח"ו, יבזיר את תאוות הגוי להרגו,

כפי שראינו ששליטתו של אותו רשע היטלר ימש"ו, החלה במדינת אשכנז, שם היה מקור ושושן ההשכלה, שהנקודה הראשונה בשיטת ההשכלה אמרה, להתדמות ולהשתוות אל גוי המדינה, באומרים עפ"ל היה יהודי צדיק וגוי צלחן, ודימו בהתנהגות זו להציל את ישראל מרדיפות הגויים, ובסופו של דבר משם יאלה השנאה והשמד הגדול ביותר.

רק אם יתנהג כיהודי כשר והגון, יזכה לללם חלקים חקוק על פניו ויתקיים בו (ישעי"ה ט"ז) כל רואיהם יכירום כי הם זרע בך ה', יהיה הש"ת בעזרו והגוי לא יוכל להרע לו.

לאור זאת נבין דברי המדרש (ב"ר), שרבינו הקדוש למד פרשת וישלח כל פעם קודם שהלך לרומי. כי צפרשה זו אנו למדים באזהרה לזרה צריכים להתנהג ולדבר עם הגויים, ורמזים זה אלפי סודות ורמזים ללמדנו את הדרך נלך בה צעסקינו עם אומות העולם. אם כל עם ישראל היו נוהגים כפי שכתוב צפרשה זו, הייתה ישועתינו קרובה לבוא, ולבצב הגויים היה נהפך עליהם לטובה, כשם שנהפך לב עשו אל יעקב וישקהו, רק כשצקשו להתדמות לגויים, באה עליהם הרעה הזאת.

כשיצאה הגזירה מהפרלמנט ההונגרי שכל הקהילות בהונגריה יתגהגו לפי רצון הרפורמים, שביקשו להפוך את בית הכנסת לטעמפל, לחייב את הרבנים ללמוד חכמות חיצוניות ולבזבז בגדי כבוד, הלכו ארבעה מזקני גדולי ארץ הונגריה, הגה"ק ר' שמואל פרנקל מודארג, הגה"ק ר' נחום כץ פראסטיץ מוצעלים, הגה"ק ר' יהודה אסד, והגה"ק בעל כתב סופר זי"ע, לשיטוח בקשתם לפני הקיסר פראנץ יוזעף, שיניצל את הכוח שבידו לבטל את החלטת הפרלמנט, הדבר לא בא בניקל, כי אף שפראנץ יוזעף היה שליט גם על הונגריה, אבל היא היתה מלוכה בפני עצמה ועל פי רוב לא הסכים להתערב בהחלטות הפרלמנט, ובפרט שמתרם היתה שהיהודים יהיו נאמנים להם, (שמועתי את השתלשלות הענינים, מהגה"ק ר' חיים וייס זי"ל תלמידו של הרב מוצעלים זי"ע שגם נבחר שם) כשהתכוננו לכתוב את מכתב הבקשה, היו צריכים לכתוב בשפת המדינה אבל לא מוצא אפילו אחד מבין כל היהודים החרדים שהתאספו לצורך זה בפעסט, שידע לכתוב בלשון אשכנז, קראו לעורך דין מגודל בלורית שהוא יערוך את כתב הבקשה בצורה ראויה, אולם ר' יהודה אסד ניגש אליו במרוצה ושאלו האם הוא שומר תורה ומצוות, כשהלה לא הבין כלל מה רצונו ממנו, צווח שלא ישתמשו בו, הנאספים התנצלו שמוכרחים להזדקק אליו כי לא נמוצא זולתו כו' שיוכל לערוך את המכתב, אבל הוא לא שמע אליהם, וצווח לגרשו בשם, ונימוקו עכנו שהעו"ד יכתוב ללא רגשי חלב, ומכילא לא

וישלוז יעקב מבלאכיים לפניו אל עשו אזויו וגו, ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אביר עבדך יעקב, עם לבן גרתי וגו' ויהי לי שור וזמבור וגו' לבוצא זון בעיניך מוטל עלינו להתכונן צפרשה זו, לדעת מה יש לנו ללמוד ממנה לדורות. התורה הקדושה אינה סיפורי מעשיות בעלמא ח"ו, כמו שמוצא צוה"ק (בהעלותך), מאן דאמר דהוא סיפורא דאורייתא לאחזקה על הוא סיפור בלבד קאחי תיפח רוחיה. כן אמרו צוה"ק (תולדות) כמה רזין עילאין אינון כלל עובדא ועובדא דאיהי באורייתא, ובכל מלה ומלה חכמתא איהי.

הרמב"ן כתב (לך לך) שמעשי אבות סימן לבנים, וכל מה שאירע לאבות סימן לבנים. גם צמדרש צ"ר דרשו חז"ל את פסוקי פרשת ואלה של יציאת יעקב חרנה, על יציאת בני ישראל לגלות עיי"ש.

כה תאמרון לאדני לעשו' על פי דרשת חז"ל (סוטה לג:) ר' יהודה אומר כל מקום שנאמר כה וכו' אינו אלא לשון הקודש. כי היה מוכרח שיאמרו את דבריו דווקא בלשון הקודש ולא בארמית, שלא יתבטל כוונת דבריו ששמר תרי"ג מצוות. 'לכן ויאו אותם לאמרו' שצויה אותם, המלאכים ממש, כפי מהותם, שלשון ארמי מגונה צעיני המלאכים כפי שכתב הרא"ש (ברכות פ"ג), ולכן ידברו רק לשון קודש.....

והנה כשיעקב שלח את המלאכים שידברו עם עשו בלשון הקודש. הלא עשו הרשע דיבר בלשון ארמי ולא בלשון הקודש, אף שהכיר שפה זו, ובמחשבה ראשונה היה ליעקב לחוש שמא יחר אף עשו הרשע שבאים לפניו ומדברים עמו בלשון הקודש ולא בלשון אלא שמי שבקי היטב צדברי ימי ישראל, יודע שחנופה לגויים לא הועילה מעולם. סיבת הדבר, כי שנאת עשו ליעקב היא גם למי שרק נולד יהודי, או שאחד מאבות אבותיו היה יהודי. הגוי בעצמו גם אינו יודע למה הוא שונא ישראל. זה דבר הצא מאליו, שהטומאה שונאת את הקדושה בכל זורה, גם אם יש ניחון קטן של קדושה, כי גם מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, ולכן לא יוכל החושך לשאת אפילו ניחון קטן של אור.

על חומר הענין שלא לדבר בלשונות העמים הזהיר יעקב אבינו לדורות עולם, שאפילו אם ינטרכו לדבר עם רשע טמא כדוגמת עשו ידברו רק בלשון הקודש. לכן ויאו אותם לאמר, וכתב חס' (חולין ג.) לאמר הכוונה לדורות, 'כה תאמרון', בלשון הקודש, אפילו 'לאדני לעשו', גם כשידברו עם גויים לא ידברו בלשונם אלא בלשון הקודש.

מעיקרי הדברים שגורמים לאריכות הגלות ומעכבים את הגאולה, הוא חומר הענין של דיבור בלשונות העכו"ם. כן אמרו חז"ל שבני זכו להיגאל ממזכרים, בזכות שלא שינו את לשונם....

היהודים במקומותינו דברו רק "אידיש", וגם לא לשון הקודש, כדברי הגה"ק החתם סופר זי"ע (ש"ת חת"ס אבה"ע ח"ב סי' י"א, ובהגהות חת"ס א"ח סי' פ"ד סי' צ"ג) שבני ישראל לא ראו לטמא את לשון הקודש, והלכו לגלות הפסיקו לדבר בשפה זו, ובכרו שפה מיוחדת שידברו בה,

יעשו דבריו פירות, רק לאחר חיפוש מוצאו בפעסט יהודי שומר תורה ומוצאות שהיה בקי בלשון אישכנו והוא כתב להם את כתב הבקשה. הרבנים נסעו לויגה, נקום כוונת הקיסר, והרב מודארג ז"ע בכה בדמועות שלישי כל הדרך והזכיר שמות הקדושים [כנראה שליעורד הצלת כלל ישראל התיר לעצמו להשתמש בשמות הקדושים], וכשהגיעו לארמון, קיבלם הקיסר בקומה השנייה, (ר' חיים הג"ל תיאר לי את יופי בית הקיסר, שהיה מעוטר בזהב ואבנים טובות ושטחים יקרים) ולפני שהתקבלו אצל הקיסר נתנו להם להמתין בטרקלין גדול שהיו בו הרבה כוראות (שפיגלעד), ודנו ביניהם כו ישא מדברותיו לפני הקיסר. באמנע השיחה ראה רבי יהודה אסאד את צורתו הקדושה שנסקפה במראה, והיות שמועולם לא הסתכל במראה, הראה לעבר הדמות ואמר שטוב בעיניו שהיהודי הלז ידבר לפני הקיסר, כי הכרת פניו ענתה בו שהשכינה שורה עליו...

כשהכניסו אותם לחדר הקיסר, ביקשו כוננו רשות לברך ברכת שחלק נוכבודו לבשר ודם, ונתן להם רשות, על השולחן היה כוננו צלם ולא יכלו לברך כנגדו, לכן הסבו פניהם אל הקיר וברכו, הקיסר ירד בכורוזה, מכסא מלכותו ונכנס אל חדר המלכה ואמר לה שתיכנס להיכלו כי באו אליו מלאכים. כשישב למוקמו עוד הספיק לשימוע את סיום ברכתם וענה אחריהם אמן.

הרב מודארג ז"ע שהיה הזקן שבחבורה דיבר לפני הקיסר, כפי שהוחלט ביניהם, אף שלא ידע לדבר בלשון אישכנו, הוא נטל בידו את המכתב שהכינו, והתחיל לומר כדברים האלה: אדוני המלך, אבקש את אדוני המלך מאד... ופרץ בבכי גדול ולא הצליח להוציא דיבור מפי. בסוף הצליח להוסיף לומר עוד, שהמלך ירחם עליהם, אולם שוב נחנק מבכי ולא עלה בידו להמשיך, אמר לו הקיסר, שלא יבכה עוד, כי הוא יסדר הכל על הצד הטוב ביותר.

הרבנים ידעו שהבטחתו של הקיסר אינה התחייבות גמורה, כי יתכן שרק ישתדל בענין, אבל לא יוציאו לפועל, ורק אם יחתום בחותמו על הכתב יהיה לו תקוף שלא ניתן לערער. אלא שלפי חוקי המלוכה נאסר לבקש מהקיסר שיחתום על דבריו, כי זה מראה שלא נאמנים לדברים שהבטיח בע"פ, ונחשב כמרידה במלכות. הרב מודארג פנה בכל זאת אל המלך וביקשו שיחתום על המכתב שהביאו, והוא נענה מיד לבקשתו, וחתם.

עוד לפני שישבו הרבנים מויגה לפעסט הגיעה לאזניהם הבשורה הנושמת, שהקיסר ננע בכוחו את החלטת הפרלמנט, ביטל את החלטתם ואישר את הקמת האורתודוקסיה. בהגיעם לפעסט קיבלו את פניהם אלפים מיישראל, בבקבת כול טוב. הוברר שהקמת האורתודוקסיה נעשה דוקא בעזרתו של הגה"ק מודארג שלא ידע לדבר בלשון אישכנו.

מאורע כזה היה גם בפולין, כשערערו שונאי ישראל על השחיטה וביקשו לאסרה, הלכו הרה"ק האמרי אבות נגור והרה"ק ר' אהרן מבעלזא ז"ע אל המושל לבקשו לבטל את הגזירה, הם בכו מאד והמושל הרגיעם שלא יבכו. כשישאלו את המושל אם הבין את דבריהם, שהרי לא דברו בלשון פולין, ענה להם שישפת הבכי היא שפה כללית, של כל האומות.

דווקא לנדיקים יש כוח לנטל גזירות רעות, אצל אס שולמים רשעים שידברו בשם בני ישראל, גורמים צוה תוספת רעה, צומן שיהודים שומרי תורה היו מנהיגי ישראל כמו שמעון הצדיק (יומא סט.) שיאל לפני אלכסנדר מוקדון, או כמו רבי שהשפיע על אנטונינוס, נכנעה הטומאה צפני הקדושה כמו עשו שנכנע לבסוף לפני יעקב אבינו.

אס שולמים רשעים לשתלנות, אף שמדברים בצורה רהוטה וצנופה ואוכלים נצילות וטריפות עם הגויים, אין כוחם להשפיע עליהם, וכל יגיעתם לריק. יהודי אינו דומה לגוי, וממילא לא יכול יהודי להשפיע על גוי דברים רעים, שהרי כל סגרת שכלו הפוכה ממשצבתו של היהודי. רק שהשתללות צאה מלד הקדושה, וזכים שיתלו מלאכי עליון לעמוד לימין לעזר ולסיוע. לכן אמר הקיסר

פראנץ יוזף שצאו לפניו מלאכים, כי אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגילה א.) ונבהל מפני כורתם הקדושה והדרת פניהם, והתקיים הכתוב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

עיקר צרות חזלי משיח הוא מזה שהממשלה מסורה בידי כופרים. אין כוונתי רק על ארץ ישראל, כי כך המצב בכל מדינות העולם, שהכופרים עושים עצמם אפוטרופסים של כלל ישראל, הם מנהיגים ומדברים בשם ישראל, ומורים ליהודים מה לעשות. פורקי העול מתמנים למנהיגים, צעוד החרדים לדבר ה' אינם נחשבים.

לכן יצאו אותם לאמר לזרות, 'כה תאמרין לאדוני לעשו', בלשון הקודש. להורות לבני ישראל, שאם יזדקקו פעם לשלוח שליחים להשתדל עבורם לפני עשו הרשע שצדור, ישלחו דווקא שליחים שידעים לדבר רק בלשון הקודש ולא בשפת המדינה. שצדברם לפני הרשע יגמגמו בלשונם ולא יוכלו לבטא את דבריהם כדבעי, ודווקא באופן זה יצליחו בכל פעולותיהם. מכאן הוראה לזרות, שהשתלנים לא יסתירו את יהדותם, אלא יאמרו צפה מלא שיהודים המה ומקיימים את מצוות ה'

צדק זה המשיך יעקב אבינו למסור לעשו, 'ויהי לי שור ותמור' ואמר חז"ל (מגילה י:): שכל מקום שנאמר ויהי, אינו אלא לשון צער. אף שלמסקנת הגמרא, רק היכן שכתוב ויהי צימ' הוא לשון צער, אצל במדרש (תמחומא) נחלקו אמוראים צוה, ויש אומרים שגם ויהי לצד הוא לשון צער. יעקב אבינו שלח לומר לעשו, שנגרם לו צער גדול מזה שהיו צרשותו שור ותמור לאן ועצד ושפחה, כי הוא העדיף לשבת כל העשרים שנה שהיה צבית לכן ולעסוק בתורה עד שהיה מתעלה למדרגת יחזקאל אבינו. תחת זה כילה חיי צהבל והירצה לעצמו רכוש שלא זקוק לו כלל. גם צוה הראה יעקב בגלוי את דקותו ותמימותו צפני עשו הרשע, בלי שום צושה.

את דברים כיים יעקב צהצטטה, ואלשלה להגיד לאדוני למלא חן צעיניך, אס ידברו אל עשו הרשע באופן כזה אז ימלאו חן צעיניו. לא כדעת פורקי העול, שצוצרים להשתדל אצל הגויים על ידי שליח מחלל שצת ואוכל נצילות וטריפות, כצצברם שרק כך ימלאו חן צעיני הגוי. אדרבה, אס ילכו צדרכי האומות, ימאסהו הגוי כצכל כפלים וישנאלו שנאה גדולה ועמוקה יותר. רק אס יקדים לומר לגוי צפה מלא, שהוא יהודי שומר תורה ומצוות ומאמין צה', וישטח לפניו בקשתו, אז יצליח דרכו וכו'.

בלב חכמי ישראל נתן השי"ת חכמה וצבונה, למען ידעו צאיזה אופן ישתדלו אצל הגויים. תנאים ואמוראים צרוצ קדושתם היו קרוצים למלכות כמו שמסופר (סנהדרין ד:). על ר' אצבה דהוי משרי ליה אמתתא דצי קיסר, והס פעלו גם אצל השי"ת כמו שאמר חז"ל (תגיגה ד:). לגצי ר' חנינא צן דוסא ור' אצבו. שנושאים להס פנים למעלה ונושאים להס פנים למטה.

(כ"ק אדמור"ר הגה"ק מלאנו ז"ע, שפע חיים מורשיי תשמ"צ) ***

וישלוז יעקב בולאכים (לב, ד).

פירשיי ז"ל מלאכים ממש. אל עשו כו'. ויצו אותם לאמר כה תאמרין לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לכן גרתי. פי' רשיי ז"ל, לא נעשיתי שר וחשוב, דבר אחר גרתי תרי"ג מצות שמרתי. ויהי לי שור ותמור, פירשיי ז"ל אצא אמר לי מטל השמים ומשמני ארץ וזו אינו לא משמים ולא מן ארץ. וצתנחומא איתא "שור זה

יוסף שנאמר (דברים לג, י) זכור שורו הדר לו. חמור זה משיח בן דוד שנאמר (זכריה ט, ט) עני רוכב על החמור. ואשלחה להגיד לאדוני למנוח תן צעיניך. הדקדוקים המה רבים.

א, שפירש"י ז"ל מלאכים ממש, יש להבין למה באמת שלח יעקב מלאכים ממש אל עשו והי' די לו בשליחות אנשים ולשים דבריו בפניהם איך יאמרו לעשו ולא הי' לו להטריח מלאכים.

ב, כה תאמר למה לאדוני לעשו למה לו ליעקב לאמר ציתו דברו עם המלאכים 'לאדוני', בשלמא מה שהם יאמרו לעשו, יחא שיאמרו כה אמר עבדך כו', אבל מה שדבר עם המלאכים ציתו למה לו להזכיר לקראו אדוני.

ג, לעשו, הלמד אין לו שחר, כך הי' לו לומר כה כו' לאדוני עשו.

ד, עם לבן גרתי, פרש"י דבר אחר תרי"ג מלות שמרתי. וא"כ מה זה שאמר למנוח תן צעיניך וכי בשביל זה ישא תן צעיניו, אדרבה יעביסו דבר זה שהוא מתפאר בעצמו ששמר תרי"ג מלות, והוא כדי שצין עשו שאינו מפחד ממנו. בשלמא לפירוש ראשון כפירש"י ז"ל לא נעשיתי שר וחשוב, הם דברי הכנעה, ע"ז ימנע תן צעיניו, אבל לפי דבר אחר אינו עולה כהוגן למנוח תן צעיניך. וגם לפי המדרש שפירש שור זה יוסף כו' ג"כ אינו עולה כהוגן למנוח תן צעיניך, שדברי אלה הם ג"כ אזהרה, שאין לו פחד כלל, שזכות הצדיקים יעמוד לו.

אך הענין הוא דהנה דרך הצדיק דברו עם אנשים, אזי הוא מדקדק דבריו להשכיל שיהיו דבריו נשמעים במשמעותיהם, אחד דברים כפשוטן לאיש המדבר עמו, שנית הוא עיקר תוכן דבר, שמכווין צאתן הדברים שיהיו תפלה ותחנונים לפני המקום ב"ה וב"ש. והכוונה בזה שמסתיר דבריו של התפלה בהדיבורים שמדבר עם האדם, ואינו מתפלל תפלתו הצורך לו בפירוש, הוא למען המקטרג שלא יצין כוונתו דבריו שמכניס בהם תפילה, ולא יקטרג עליו כי אינו יודע שזה הוא מתפלל.

וע"פ הדברים האלה יעלה הכל על נכון, זה שלח מלאכים ממש ולא אנשים שלוחים, כי כוונתו של יעקב היה שהמלאכים ידברו אל עשו דברים כאלה, שיהיו דברי רצוי אל עשו וגם שיהיו דברי רצון בתפילה ובתחנונים לפני המקום, להיותם מליצי יושר לפני המקום ב"ה עזרו, ולכן היה נוח לו וטוב ליעקב לשלוח מלאכים ממש, כי מי הוא האיש שיוכל להיות מליץ יושר לפני ה' כמלאך ה' צבאות. וכדאיתא באמת במדרש, שהמלאכים האלה היו מיכאל גבריאל רפאל, שהם מליצי יושר תמיד על ישראל.

וזהו שאמר יעקב אל המלאכים, כה תאמרו, ר"ל באופן זה ובכוונה זאת תאמרו כל דבריכם אשר תדברו, דהיינו לאדוני, ר"ל שיהי' כוונתם לאדון הכל הוא הצורה יתעלה זכרו לעד. וגם דברים כפשוטן לעשו, שיהיה דברי רצוי לעשו.

וזהו שאמר שיאמרו כה אמר עבדך כו' עם לבן גרתי, שמילת גרתי משתמע לתרי אפי דהיינו שהוא דברי מליצה לפניו ית"ש ששמר תרי"ג מלות וזכות זה יעמוד לו שינצל מעשו. וגם דברים כפשוטן, דברי רצוי והכנעה לעשו, שלא נעשיתי שר וחשוב, וזהו דבר אחר כו' תרי"ג כו', ר"ל שתכניסו ותכוונו דבריכם שתאמרו לעשו עם לבן גרתי שהוא יצין כפשוטו כנ"ל ואתם תכוונו עוד דבר אחר דהיינו להמליץ עברי שתר"ג מלות שמרתי.

וכן ויהי לי שור וחמור, ג"כ על הכוונה, שלעשו יהי' משתמע כפשוטו, שלא נתקיים צי זכרות אצי. אבל אתם תכוונו להזכיר לפניו יתברך שמו זכות הצדיקים הגדולים יוסף ומשיח בן דוד.

ואשלחה להגיד לאדוני למנוח תן, ר"ל ויעקב היה ג"כ מתפלל לפני עתה דברו עם המלאכים, ואמר זה שאשלחה, הוא העיקר כוונתי להגיד לאדוני צוראי ויוצרי להזכיר לפניך זכותי וזכות הצדיקים למנוח תן צעיניך, והזכר חסדי אבות יעלה זכרונינו לפניו לרחמים ולרצון אמן.

(נועם אלימלך)

וישלוז יעקב מולאכים לפניו וגו' ויצו אתם לאבאר וגו' ויהי לי שור וחמור וגו' (לב, ד-ו).

אפשר לרמוז דבריו של יעקב אצינו שציקש שיתן השי"ת לכל איש ואיש די פרנסתו, כי דקדוקי העניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עירובין מא:). ולזה 'וישלח יעקב מלאכים' ממש, ויצו אותם לאמר' היינו שיאמרו בקשה זו לפני הקב"ה 'כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי' ותרי"ג מלות שמרתי, וזה היה רק ע"י ויהי לי שור וחמור ולאן ועבד ושפחה' שהיה לי כל צרכי בהרצת הדעת. ועל ידי מלאכי רחמים רצה להמשיך שפע וזכרה לכל הדורות, כי רק ע"י הרחבה 'ואחר עד עתה' יוכלו להחזיק מעמד עד לימות המשיח,

וזה 'ואשלחה להגיד לאדוני' להגיד לשון המשכה כנודע, היינו שכל כוונתי אינה אלא להמשיך שפע לאדוני – למען כבודו של השי"ת.

(פניני שפע חיים)

עם לבן גרתי (לב, ה).

בספר 'מקור ברוך' לביק האדמו"ר ז"ל מסערת וז'נין, מסביר הדרשת חז"ל שדרשו בזה: עם לבן גרתי ותרי"ג מלות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, ולכאורה מהו הקשר ביניהם?

ויבאר ע"פ מה שמספרים מוקיני רבינו מרדכי ז"ע שאחד מחסידיו נסע לוינה צעיני עסק, ובשובו שאל אותו רבו על מעשיו בוינה, וענה החסיד: איני מצין משום מה זה ככה, אולם האמת אגיד שהרגשתי בוינה התעוררות לקיום המלוות יותר גדולה מאשר צינית? והשיב לו רבו: אין פלא בך והרגשתך מוזנת, כי בכל מקום שוררת כמות קדושה מסויימת, ובוינה הצירה היא אינה מוצאת במה להתדבק, וכשמלאה יהודי יר"ש, כל הקדושה נדבקה בו, משא"כ במקומך צינית, הקדושה מתחלקת בין כל השומרי תורה ומלוות.

זהו מה שאמר יעקב, מסיבה שעם "לבן" גרתי לכן תרי"ג מלות שמרתי, יכולתי לשמור כל המלוות כי כל הקדושה נדבקה צי.

(נר ישראל)

עם לבן גרתי וגו' ויהי לי שור וחמור וגו' (לב, ה-ו).

עם לבן גרתי ותרי"ג מלות שמרתי הוא דרך רמז, ויהי לי שור וחמור וגו' זהו בפשטות, ומאריך הכתוב צעיני עשירות שאם ירצה להרע לו יריע רק להונו ולא לעניינים הנוגעים לנשמה. וכן ציקש דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ה) תערוך לפני שולחן נגד צוררי, שיציטו הצוררים רק על שולחן העשירות וע"ז ינצל הפנימיות שלא ישלוט עין הרע בזה.

וכן יש לזדיק הדור ענין הניכר לכל* ואין זה עיקר רכוש, רק הטמון וגנו.

*וראה עוד בשפתי זדיק אמור (כא): כל זדיק יש לו איזה מלבוש אשר העולם מציטים על אותו לבוש, ע"י זה אין נותנים עין רע בגוף רכוש, כמו היהודי הק' ז"ל היה מלבושו הלמדן שהעולם ידעו שהיה גאון עולם, הרבי מלובלין ז"ל ברוח הקודש, והרבי ר' בונם ז"ל היה החכמה לבוש, ואני העשירות לבוש, זהו נגד לורר, מי שרוצה ליתן עין להלך לו, יצטו רק בצאותו לבוש.

(ליקוטי הר"ם)

ויירא יעקב במאד ויצר לו (כב, ז).

איתא בזוה"ק (קמח). כי לא היה צריך להתפלל, שהבטיחו הש"י, אולם כי יעקב ידע שעל פי נס יצילהו הש"י, ושאינו כדאי לנס כזה, לזאת היה צר לו כמו אם לא היה מבטיחו כלל, שענין תפילה שייך לאדם שכאשר צר לו צריך להתפלל, ואף שלא היה לו לירא מלד ההצטמה הנ"ל, אבל מלד עצמו היה צריך להתפלל.

(רשימות השפת אמת)

וישלוז יעקב מכלאכים לפניו וגו' ויצו אתם לאמר וגו' ויהי לי שור וזמור וגו' (כב, ד-ו).

וצרש"י, לא נעשיתי שר וחשוב, אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על זרכות אצין וגו'.

עוד יש לפרש דברי רש"י הנ"ל דהנה עוד יש לדקדק על לשון 'שור וזמור ועבד ושפחה', הכל בלשון יחיד. ואף שפירש רש"י שכן דרך בני אדם לקרות לשור וזמור בלשון יחיד, אמנם אצל עבדים ושפחות לא מצינו כן.

ונראה דהנה שורש והתכלית גדול לעצדות השם הוא מדת הסתפקות, שלא לרדוף אחר המותרות, וכל זמן שאדם רודף אחר המותרות, הן בצרכיה ושחיה והן בשאר התאוות, קשה לו לצא לידי התכלית האמיתי. ולדיקי הדור הם נקראים יסוד העולם, כי הם במדרגת מידת יסוד, אשר ע"י מעשיהם הטובים הם משפיעים כל הטובות בעולם, והם הם הצנור והשזיל, אשר על ידם באים כל ההשפעות וממילא באים ההשפעות עליהם. והם מסתפקים א"ע צמיעוט ההסתפקות, ומחלקים ההשפעות וכל טוב לכנסת ישראל, כמו שמצינו ברבי חנינא בן דוסא (תענית י). 'כל העולם ניזון ב"שזיל" חנינא בני', ר"ל על ידי השזיל ונינור שלו, וחנינא בני די לו בקצ חרובין, ר"ל שמסתפק א"ע צמעט ההסתפקות.

והנה יחזק אבינו צירך את יעקב בטל השמים ובשמני הארץ כו', ולפי דעת עשו היה הכל כפשוטו, ועיקר הזרכות היו בצרכי עוה"ו. כאשר מאמינים רוב ההמון, שעוה"ו ותענוגיו ההבלים הם העיקר, לקבץ הון רב ולהיות חשוב בעולם, על כן קינא את יעקב. אמנם יעקב לא עשה זאת לעיקר, כי באמת דרשו חז"ל כל הזרכות על דרכים אחרים פנימיים, יעוין בצרכיהם.

על כן שלח לו, לא נעשיתי שר וחשוב, ר"ל אינו מחזיק את עצמו לשום שר וחשוב, כי אין לי צורך בכל זאת ואין לי תענוג מזה. ויהי לי שור וזמור כו', ר"ל עבורי די בשור אחד וזמור אחד ועבד אחד, כאשר מצינו ברבי חנינא בן דוסא, וק"ל.

(מאור ושמש)

ויהי לי שור וזמור וצאן ועבד ושפחה ואשכולזה להגיד לאדני לבוצא זין בעיניך (כב, ו).

ותמוה דאין ולמה ימנא חן צעינו ע"י שיש לו מקנה רב, אדרבה היא הנותנת שיתקנא בו ויוסיף שנאה על שנאתו.

והנראה כי עיקר שנאתו של עשיו ליעקב היה מחמת יראתו שיעקב בקדושתו ירביץ תורה בעולם, ויפיץ אור הקדושה כי על זה עיקר פחדם של הרשעים בכל דור ודור.

ולזה הודיעו יעקב שאין לו להתיירא כל כך ממנו, כי לעצרו הרב ויהי לי שור וזמור וצאן ועבד ושפחה [אין ויהי אלא לשון זעור] והוא טרוד בעבודה רבה עד שאין לו פנאי לעסוק בתורה כמימים ימימה,

לכן 'ואשלחה להגיד לאדני למנא חן צעיניך' כשחמד שהטרדות העצירו אותי קצת מדעת קוני.

(פניני שפע חיים)

ויירא יעקב במאד ויצר לו (כב, ז).

ויירא ויצר הגם שהיה מוצטת מהקצ"ה שלא יעזבו, ראה ברוח הקודש שטוב לו להיות צמיר מאד ולפעול רחמים כאילו היה בלי הצטמה כלל, ועשה קן לטובת כלל ישראל כשיגיעו לעת צרה כזו יושעו גם כן, כמוצא צמד"ר (צ"ר סח ג) עזרי מעס ה' לית אנה מוציד סברי מן צריי.

(שפתי זדיק)

ויירא יעקב במאד ויצר לו (כב, ז).

פירוש ויירא ויצר, שצר לו על היראה שנתירא ממנו. (שפת אמת)

קטונתי מכל הזוסדים ומוכל האבות אשר עשית את עבדך (כב, יא).

בשם הרבי מלובלין ז"ל, מה שקטונתי, היינו עניויות, הוא מכל החסדים והאמת אשר השי"ת עושה עם האדם, כי גם זה מאתו יתצרך.

(שפת אמת)

כי במקלי עברתי את הירדן הזה (כב, יא).

יש לפרש כי במקלי עברתי את הירדן הזה, על דרך ספיפר אר"ז נ"ע זללה"ה, שפעם אחת עבר הנעסטר בלי שום שם, רק היה מניח חגורו ועבר עליו, ואמר שצאמונה גדולה הוא שעבר.

זה י"ל שרימו יעקב אבינו ע"ה, במקלי גימטריא 'יעקב' היינו בשמו שהוא יעקב מלת אמת, והיינו לגודל אמונה שלו, בזה עברתי את הירדן, והבן.

(דגל מחנה אפרים)

הציבני צא במיד אצוי במיד עשיו (כב, יב).

דעשו הוא הסטרא אחרא, הוא מלאך המות, הוא היצ"ה"ר. וצקשת יעקב היה הצילני נא שלא יהיה עשו אחי.

וזהו מיד אחי מיד עשו, שלא יתגלגל שהינר הרע יהי אחי. שפעמים ח"ו היצ"ה"ר מסית לעבירה, ולעין אדם מראה מצוה, ועל דרך זה מתקרב לאדם ללכדו צמהרה לעשות עבירה, והבן.

(קדושת לוי)

ואתה אבירת היטב איטיב עמוך (כב, יג).

פירוש שאיטיב עמך שיהא היטב באחגליה לכל שהוא טובה. שלפעמים יש חסדים מכוסים שאין נראה לעין, ואדרבה נראה שהיא רעה, והטוב מכוסה. מה שאין כן בעשות הצורה צ"ה חסד מגולה עם האדם, אז הטוב הוא מגולה.

(קדושת לוי)

ואתה אבירת היטב איטיב עמוך (כב, יג).

מה זה כפל לשון היטב איטיב. כי הנה הצורה משפיע שפע ונותן טובו לעמו ישראל, וגם השפע בא על האומות. והחילוק ביניהם, הטובות שנותן לעמו ישראל הכוונה הוא בשביל טובה, והטובה שא על האומות הוא על דרך ומשלים לשונאיו אל פניו להאזינו (דברים י, י). ונמצא הטובה אינה טובה להם. אבל בישראל עמו כוונת הטובה הוא בשביל הטובה. והוא היטב איטיב עמך, כונת הטובה בשביל הטובה עצמה.

(קדושת לוי)

הצילני נא מיד אוזי מיד עשו (כב, יב).

פירוש מיד אחי מיד עשו, כי ירא מב' אופנים, מהתקרבות עשו להיות עמו כאח, ומשנאחו.

(שפת אמת)

כי יפגשך עשו אוזי ושיאלך לבוי אתה ואנה תלך ולבוי אלהי לפניך (כב, יז).

שמעתי מכ"ק אחרוני ז"ע לפרש פסוק זה ע"פ המשנה באבות פ"ג 'עקבא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עזירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עמיד ליתן דין וחשבון' וזה"ש כ למי אתה – מאין באת, ואנה תלך – למקום רמה ותולעה, ולמי אלה לפניך – אלה המנוות ומעשים טובים אשר לפניך, לפני מי אתה עמיד לקדר אותם, עכ"ד. ונראה להוסיף צביאור התחלת הכתוב 'כי יפגשך עשו' (היה"ר) 'אחי ושאנך' – שיבקש וישאל ממך להתנהג אמו באהבה להתבולל בין העמים להיות ככל הגוים בית ישראל, אז 'לאמר וגו' היינו שתאמר שלש אלה ועל ידי זה אין אתה בא לידי עזירה.

(פניני שפע חיים)

כי יפגשך עשו אוזי ושיאלך לאמר לבוי אתה ואנה תלך ולבוי כל אלהי לפניך ואבירת לעבדך ליעקב בנזוה היא שילוזה לאדני לעשו והנה גם הוא אזורינו (כב, יז-יט).

עשו מסמל את היה"ר, שבה על האדם כרשתו שלעשו לפתותו ולהכשילו, וכוונת התורה להזהיר את האדם העומד להשמיע תורה ברבים ואומרת לו 'כי יפגשך עשו אחי' היינו היה"ר 'ושאלך לאמר' ויבקש ממך שתשמיע תורה לאחרים, מדע שתלך לזה התבוננות יתירה, ראשית 'למי אתה' מי הם אלו שחושקים לשמוע ממך דברי תורה, שנית 'ואנה תלך' לאן ילכו הדיבורים שלך, אם הדיבורים שלך יהיו ברורים וקדושים וילכו לטורא דקדושה או להיפך ח"ו, ושלישית 'ולמי אלה לפניך' אם אלה האנשים אשר לפניך צריכים

ככלל לשמוע הדיבורים שאתה רוצה להשמיע לפנייהם לטובת שורש נשמתם. אחרי כל זה אם עמדת במצחן רק אז 'ואמרת' תוכל לומר תורה לפנייהם וצפ"ה שאמירתך תהיה 'לעבדך ליעקב' דורון לצד הקדושה, ויהיה לתפארת לעושיה ולאדם.

אך יחד עם כל זה תזכור ולא תסיח דעת ש'מנחה היא שלוחה לאדני לעשו' שיתכן ח"ו שדברך יהיו מנחה שלוחה להצד האחר ח"ו, כי 'והנה גם הוא אחרינו' כי הוא עומד מוכן ברשתו תמיד מאחוריך לצולעך כליל, ותדע איך להזהר ממנו.

(הרה"ק מרח"ן ז"ע, נר ישראל)

וירא כי לא יוכל לו ויגע בכף ירך יעקב וגו' (כב, כו).

שמעתי מרשכ"ה הרב מאפטא ז"ל: דח"ל אמרו (וזה"ק וישלם קע"א). שזה רומז לתומכי אורייתא, שהי"ר הרע מסית אותם שלא יחזיקו עובדי ה' ולומדי תורה. אך שידוע שהי"ר הרע אינו יכול לצלבל רק למי שהוא צבחינת יעקב, אבל למי שהוא צבחינת ישראל אין לו שליטה בו, רק הוא מושל בו. [וזה מרומז לקמן פס' לג 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' אפילו מי שהוא צבחינת ישראל, יש להם גם צער גדול על כי נגע צקף ירך יעקב, והמ"י].

(ילקוט אוהב ישראל)

וישים את השפוזות ואת ילדיהן ראשונה ואת ילדיה וילדיה אזורנים ואת רזול ואת יוסף אזורנים (כג, ב).

פירש"י אחרון אחרון חביב. והוא עבר לפנייהם ואמר אם יבוא אותו רשע להלחם בי תחילה. וקשה דהלא הדין הוא דאין דוחין נפש מפני נפש כמבואר (י"ד ס" קטו) עכו"ס שאמרו לישראל תנו לנו אחד מכס ונהרגנו לא יתנו להם אחד מהם דאסור למסור להם א' ידים דאין דוחין נפש מפני נפש יעו"ש. וא"כ איך היה ראוי יעקב להקדים להשפחות וילדיהן מטעם אחרון חביב. ושנא יבוא אותו רשע להרוג יפגע צבני השפחות תחילה שהוא נגד הדין.

אך הענין כך הוא, כי כתיב והאלקים יבקש את הנרדף. ואימת צמדרש אפילו רודף צדיק והנרדף רשע השי"ת מבקש עלבון הנרדף להצילו מן הרודף אותו. והנה השפחות וצניהם היו נכנעין ונרדפין מאת אחיהם צני הגבירות, כי קראו להם שם השפחות צני השפחות, ולכן היו נכנעים מאד ועבדו לז.

וידע יעקב שעשו לא יוכל לעשות להם רע כי ה' יבקש את הנרדף וע"כ שם אותם ראשונה ואח"כ לאלה וילדיה אחרונים, הגם שהיו צני גבירה אבל לא היו כמו רחל ויוסף שהיו אהובים ביותר אלל יעקב והיו ג"כ מעט שצורי לב ונכנעים לכן העמידן לפני רחל ויוסף ואת רחל ויוסף אחרונים.

וזה שפרש"י אחרון אחרון חביב היינו שסדרן בסדר נכון וצחכמה נפלאה כדי שינללו כולם.

(דברי יחזקאל)

וירץ עשו לקראתו וגו' וישקוהו וגו' (כג, ד).

ודרשו חז"ל (בר"ר ע"ט, ט) ציקש לנשכו וכו'.

פירוש, שהנשיקה עצמו הוא הנשיכה, כדכתיב (משלי כ, ו) נעמרות נשיקות שונא.

(שפת אמת)

וישם את השפוזות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה
אזרונים וגו' והוא עבר לפניהם (לג, ב-ג).

איתא בזוה"ק (ישלח קסח) תא חזי שכינתא לא עדיאת מאהל לאה
ומאהל רחל, אמר יעקב ידענא דהא נטירו לון לאלין מן קוב"ה,
מה עזר ישם את השפוזות ואת ילדיהן ראשונה, אמר אם יקטיל
עשו לאלין יקטיל, אבל אלין לא מסתפינא מנייהו בגין דשכינתא
עמהון כו'.

ואין כוונת הזוה"ק כפשוטו שהכניס בני השפוזות לסכנה משום
מייעוט קדושתן, לדרכא היה לו להקדים לאה ורחל דכיון דשכינתא
עמהם יגיניו גם על בני השפוזות,

אלא הפירוש הוא, על פי מה שהיה מנהג הרבי מקוונין ז"וק"ל
כשצא לפניו חולה מסוכן היה מנזה להעמידו אצלו בשעת תפלה,
וזה היה כוונת יעקב שכיון שהוא עבר לפניו היה מנזה לבני
השפוזות שיעמדו ראשונים כדי שיהיו קרובים אליו ויוכל להגן
עליהם, ורחל ולאה שהיה שכינתא עמהם לא היו נריכין שמירה כל
ק, על כן היו יכולים לעמוד צריחוק ממנו.

(ליקוטי הרי"מ)

ויפל על צוארו וישקהו ויבכו (לג, ד).

וצרשי ארשביי הלכה היא צידוע שעשו שונא ליעקב.

סיפר הרה"ק רבי נאיר כפרעמישלאן זי"ע פעם אחת אנכי וחברי הלכנו
יחד אל רבינו ר"נו מוקרעמניץ זצלה"ה ופתאום כטר נורא נתך עלינו על
הדרך ונתחזק הגשם בכל רגע עד כמעט פרחא נשמותינו כגודל הקור
והלחות, וחפשנו איזו בית ליכנס בו, עד כי ברוב הליכה נוצאנו וראינו בית
אחד נוכסנו בתוכו, ונוצאנו בו עכו"ם אחד יושב בתוך הבית, אז התחלנו
לחזור לאחורנו, ויצא אחרינו העכו"ם וביקש מאתנו, אל נא תעברו מוכני
בלי לינה ונתן לנו לינת לילה טובה נואד,

ובבקר השכמנו לדרכינו ובשעת הליכה נפלה מוחלוקת ביני ובין חברי, כי
חברי אמר בל"ז: דאם איז איין ערליכער גוי, ואנכי אמרתי כי אינו נכון
לומר כן, רק איין אומערליכער גוי, ונשאר הדבר כי נשאל את פי רבינו
זצ"ל, עם מי יסכים רבינו בן יקום,

וכאשר באנו לרבינו זצ"ל, אמר אלי, אמור נאיר אתה, מנלן הדבר מדברי
התנ"ך, ומיד אמרתי ע"פ נאמר רשב"י (ספרי בהעלותך י"א) ז"ל: אמר
רבי שמועון בן יוחאי הלכה היא בידוע שיעשו שונא ליעקב, ע"כ אם היה
הערל נורחק אותנו הי' עושה כהלכה, ואז היה ראוי לומר עליו ערליכער
גוי, אבל הערל הזה אשר קירב אותנו בכל מניי התקרבות, ועשה שלא
כהלכה, א"כ ראוי לומר עליו אומערליכער גוי, כי עשה שלא כהלכת, ואז
אמר רבינו זצ"ל כי הינדק אתי.

(דברי נאיר, חקת)

בוי כך כל הבוזנה הזוה כו' ויאמר למצוא זון בעיני אדוני
(לג, ז). עיין בצעל הטורים, כי יעקב לקח לעצמו עוה"צ ולעשו
עוה"ו. והגם שאנו רואים כי יש בישראל ג"כ עשירים, אמנם כל
העשירים כולם הם מלאים יגון ואנחה כאשר אנו רואים בחוש העין,
ואין להם עוה"ו.

אמנם אותם העשירים העוזדים את צוראם מתוך עושרם, יש להם
תענוג מתוך עושרם, כי עוה"ז שצא מן עוה"צ את זה לקח יעקב,
וזה למנזא חן צעיני אדוני, כי אדני סתם הוא השכינה.

(קדושת לוי)

ביום השלישי בהיותם כואבים (לד, כה).

לכאורה קשה קושי המפרשים למה עשו כן להמתין דוקא עד ג'
ימים ולהרגם אז שנראה כערמה ח"ו. וי"ל דצאמת לא עשו ערמה
רק שהם ראו לצחון זאת אם בני שכם ימולו עצמם צרכונם הטוב
ולא יתחרטו על הדבר אז יסכימו ליתן אחותם להם לאשה, אבל
אם יהיו מתחרטים על המילה, אז נראה כי לא עשו את הדבר
אלא לפנים, ואחר זמן ילכו בחוקותיהם כרכונם. אז יוכלו בני יעקב
להרוג צשונאיהם כרכונם.

ו"ש ציום השלישי בהיותם כואבים, פי' כואבים כמו מתחרטים
שנתחרטו על שנימולו, כמו שמנינו המתחרט על הדבר נקרא כאב
הלב. ומנינו כן (בספר הישר) שהיו מתחרטים ואז ויקחו וגו'.

(דברי יחזקאל)

איתא במדרש: לעמיד לצא יבא עשו בטליתו ויעקב צבגדו, ויען
עשו ויאמר ליעקב או אני עמך לגן עדן, או אתה עמי לגיהנם,
ויען יעקב ויאמר לעשו הלא אני אהבתיך ואתה שנאתני. והנה
המדרש הזה כולו מוקשה, א' מה זה שיך לעשו טלית וליעקב לשון
צבד, הלא הסבירא היא להיפך. ב' מה זה הכח לעשו שיאמר ליעקב
צא עמי לגיהנם או שילך עם יעקב לגן עדן, מה לו ולגן עדן.
והג' מהו המירוץ שהשיב יעקב, הלא אני אהבתיך ואתה שנאתני.

ותירך הרה"ק מאפטא ז"ע, דצגמ' יש מחלוקת בין תרי אמוראים
(סנהדרין ק"א). חד אמר אפילו מי שקיים כל התורה ורק חיסר מנזה
אחת רואה פני גיהנם, וחי' אפילו לא קיים רק מנזה אחת אינו
רואה פני גיהנם. וגם אמרו חכמי הקבלה (מקור' ח"י ע' קל"ב) שסוד
הגלגולים צבזיל שכל אחד ואחד מיישראל מחויב לקיים כל התרי"ג
מנזות, וצפיצת זה יתגלגל האדם פעמים רבות כדי שיקיים כל
התרי"ג מנזות.

וצבזיל זה תיקנו לומר צעשיית כל מנזה "צסם כל ישראל", וא"כ
כל אחד ואחד מיישראל יש לו חלק בקיום המנזה של חצירו. גם
אמרו חז"ל (אבות פ"ד, יא) כל העושה מנזה אחת קונה לו פרקליט
אחד, והפרקליט הוא מלאך מליך צעד הנשמה.

ועפ"ז יבואר המדרש על נכון, כי יעקב אצינו ע"ה לא קיים מנזות
כיבוד אב צכ"צ שנה שפירש ממנו, ועשו היה מקיים כיבוד אב,
וזהו שאמר המדרש: לעמיד לצא יבא עשו בטליתו, כי מהמנזה של
כיבוד אב שקיים עשה לו מלאך מליך אחד הנקרא טלית – חלוקא

דרצנן, ויעקב צבגדו לשון צגידיה, שבגד צוה המנזה כ"צ שנה.
ויען עשו ויאמר ליעקב ממה נפשך מה את סבר, אם כמאן דאמר
שאפילו קיים כל המנזות ורק חיסר מנזה אחת רואה פני גיהנם,
א"כ אתה עמי לגיהנם, שאתה חיסרת מנזות כיבוד אב, ואם את
סבר כמ"ד אפילו לא קיים רק מנזה אחת אינו רואה פני גיהנם

א"כ אני ויעקב לגן עדן שהרי קיימתי מנזות כיבוד אב.
ויען יעקב ויאמר לעשו לעולם אני סובר כמ"ד שאפילו לא חיסר
רק מנזה אחת רואה פני גיהנם, רק אני אהבתיך צבזיל זה יש לי
חלק במנזות כיבוד אב שלך, וא"כ הרי קיימתי כל התורה, ויש לי
גן עדן, אך אתה שנאתני, ואין לך שום חלק בהמנזות שלי, תלך
אתה לדרכך צגידיה.

(ילקוט אוהב ישראל)

הרה"ק רבי משולם פייביש מזבריא זי"ע

ה"יושר דברי אמת"

ת"ק – כ' כסליו תקנ"ה

המאמר אודות תולדות הרה"ק מזבריא זי"ע נלקח מתוך ספר "יושר דברי אמת" שהוציא לאור עולם מכון "סוד ישרים" שחלקו עמנו מאוצרם הטוב בעין יפה ובנפש חפצה. זכות רבינו בעל ההילולא יעמוד לזכותם להתברך בכל מילי דמיטב

מגזע היחס

רבינו הק' רבי משולם פייביש הלוי העליר זי"ע מזבריא, נולד בערך בשנת ת"ק לאביו הרה"ק רבי אהרן משה הלוי זי"ע (תע"תק"ל) אבד"ק ומגיד מישרים בק"ק סניאטין, ולאמו מרת וועכנא בת הרה"ג המקובל רבי ישראל משה ירושלמי זצ"ל אב"ד טיסמניץ (שבא לשם מעיה"ק ירושלים ת"ז, ועל שם כך נקרא 'ירושלמי') שנהרג על קידוש ה', מגזע רבינו יהודה החסיד, (י"א שהיה חתנו של בעל 'ידי משה' על המדרש [רבי יעקב משה העליר אשכנזי, נפטר בשנת תס"ב] שהיה נכד המהרש"ל זי"ע).

מצד אביו היה רבינו זי"ע בן אחר בן דור חמישי להגה"ק רבי יו"ט ליפמאן הלוי העליר זי"ע בעל 'תוספות יום טוב' [רבינו הוא בן הרה"ק רבי אהרן משה הנ"ל, בן הרה"ק רבי מאיר הלוי אבד"ק בראטשיץ² (ת"ז) – ער"ח אדר א' תק"ה), בן הרה"ק רבי שמשון הלוי אבד"ק סטארי בראטשיץ, בן הרה"ק רבי אברהם הלוי³, בן התו"ט], ורבינו הזכיר זאת בהסכמתו לספר 'זריזותא דאברהם'⁴ (לאחיו הגדול הרה"ק רבי אברהם נח (או רבי נח אברהם) העליר אבד"ק דאלינא זצ"ל) שהוא מגזע התו"ט מצד משפחת אביו.

עשה לך רב

רבו של רבינו בנגלה הידוע לנו הוא הגאון רבי משה צבי הירש הלוי העליר זצ"ל אב"ד באקשעוויץ (נפטר ח"י תמוז תקכ"ז), בעמ"ח ספרי גאון צבי⁶ על ש"ע חושן משפט ועל מסכתות זכחים וזכריות ופ"ק דמנחות, כאשר מבואר בהקדמת ספר גאון צבי על מסכתות קדשים הנ"ל שרבינו היה לומד לפני הגאון זצ"ל קודם שנסע להרה"ק המגיד

מזלאטשוב זי"ע, ושם בהקדמת הספר מביא נכד בעל הגאון צבי מעשה פלא בענין זה, וזה לשונו: הגאון הקדוש רבי משולם פייבוש מזבריא זצ"ל אהו למצות מדותיו לפאר מקדושים רבינו רבי מיכלי מזלאטשוב זי"ע, ונזהר ברוחו שלא יתודע לרבו רבינו א"ז המחבר, ולכן הקדים שובו לבוקשעוויץ טרם שוב רבו כדי שלא ירגיש, ויהי אך הנה יצא יצוא במסכת חביריו לקראת רבו כמה פרסאות לקבל פני קדשו בכבוד, ויושט לו ידו ויתן לו שלום, ויחזק רבו בידו עד בוש ויאמר לו אך עזבתנו ונטשתנו (ובזה"ל פייבישיל דוא האסט מיך שוין איבערגילאזט), ויראו תלמידיו ויתמהו איש לקראת רעהו.

רבתי הקדושים בחסידות, הם עפ"י עדותו בתחילת הקונטרס הראשון של הספר יושר דברי אמת ("ואני מעודי נדבק לבי באמונת חכמים האלה"), המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע⁸ ("שזכה לראות פניו", ו"שבת אצלו על שבת"), והרה"ק רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זי"ע ("שהיה כמה פעמים לפניו"), ורבו המובהק הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע⁹. רבינו זי"ע מכנה רבותיו אלו בספרו "משכילי הדור", "אנשי מופת", "בעלי רוח הקודש", "כמלאך אלהים פחדם ויראתם", ועוד.

גם היה רבינו אצל הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע, כמבואר בספר 'דרכי האמונה' (לתלמיד רבינו זי"ע) פרשת חקת (ד"ה ויקחו אליך) וזה לשונו: שמעתי ממורי ורבי החסיד הקדוש מו"ה משולם פייבוש זצ"ל, שבעת שהיה אצל החסיד הקדוש איש אלהי מוה"ר פנחס זצ"ל מקאריץ, ששאל הרב מו"ה פנחס בעת שלקח טאבקי מהפיסקלי (מהקופסא) בזו הלשון: רבי פייבוש, וויא מיינט איר, איז דא איין דבר רשות אויף דער וועלט, מיר דאכט זיך אז ס'איז ניט דא קיין דבר רשות אפילו אין דעם שמעק טאבקי, אדער עס איז איין מצוה, אדער בהיפך ח"ו.

ובספר 'אהלי צדיקים' (לרבי אלטר שפירא ז"ל נכד הרה"ק מקאריץ זי"ע) כתב וזה לשונו: הרב הצדיק הקדוש רבי משולם פייבוש ז"ל מזבריא זי"ע הי' נוסע על שבת קודש לאא"ו.

קנה לך חבר

אחר פטירת המגיד הק' ממעזריטש זי"ע (י"ט כסלו תקל"ג) נסע הרה"ק רבי זאב מטשארני-אוסטרא להרה"ק רבי משולם פייבוש מזבריא זי"ע,

הקצין המפורסם הקדוש מוה"ר י[ה]ודה ליב זצלה"ה שהי' ריש מתיבתא בק"ק סאטינוב בגליל לבוב וכו' .. ונין ונכד הגאון ר' איציקל זאלקווער .. נין ונכד להרב הגאון האמיתי רשכבה"ג מופת הדור המפורסם מוה"ר יצחק חיות אב"ד וריש מתיבתא דעיר קראקא וכו'".

⁷ הכוונה לנקות מדותיו, עיין ביצה כט, א.

⁸ יצויין ששני רבותיו אלו של רבינו זי"ע (המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע והרה"ק רמ"מ מפרעמישלאן זי"ע) הכירו זה את זה, כמסופר ב'כתבי ר"י שו"ב' (עמ' פד, מערכת רבי נחמן הארדאנקער אות ו) וז"ל: פעם אחת התארח הרה"ק רבי מענדל מפרעמישלאן זצ"ל אצל הרה"ק רבי יחיאל מיכל זלאטשעווער זצ"ל, ומנהגו של הרב רבי מיכל לאחר קצת זמן תפלתו כמו בשעה תשיעית או עשירית, והרב רבי מענדל היה מתפלל בבוקר, ופקד ר"י מיכל שכל העולם יתפללו בבוקר עם ר' מענדל, רק עבורו ישארו מנין מצומצם, וכאשר ר' מענדל היה באמצע תפלתו, נכנס ר' מיכל ושמע תפלתו בפסוקי דזמרה או במקום אחר, ועמד קצת ומיהר לצאת, ואמר: אם לא היה יוצא ח"ו היה מסתכן מחמת גודל כלות הנפש ממתיקות תפלתו. ובספר 'סיפורי מרן הרמ"ח' (להרה"ק ר' מאטיל סלאנימער זצ"ל, עמ' רב אות ו) כ' וז"ל: פעם אחת היה הרה"ק רבי מענדל מפרעמישלאן זי"ע אצל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, וכיבדו הרה"ק ר"י מיכל בתפלה לפני העמוד. אח"כ שאלו את ר"י מיכל הרי אמר שאת ה"עמוד" לא יתן רק למלך המשיח, וענה להם: פאר איהם וואלט משיח אויך אפגיטראטן דעם עמוד (וע"ע בהערה הבאה).

⁹ בכתבי ר"י שו"ב עמ' ש"ה אות ע"א (וכע"ז בכתבי רמ"מ אות תכ"ד) כ' וזה לשונו: כשנסע הרב רבי מענדל הנ"ל [מפרעמישלאן] לארה"ק, אמר להרב רבי [יחיאל] מיכל מזלאטשוב, אני מוסר לכם את היוגנערמאן [האברך] הזה [ה"ה רבינו זי"ע] שהוא דימאנט רק נישט גיטליפין [הלוס רק שאינם מלוטש עדיין].

¹ בדף השער של הספר 'זריזותא דאברהם' לאחיו רבינו זי"ע, נדפס ששם אביהם היה רבי 'משה אהרן', אולם לכאורה הוא טעות, כי רבינו זי"ע בעצמו כתב וחתם שם בהסכמתו ששם אביו היה רבי אהרן משה, וכן היה לפניו תמונה מחתימת יד קדשו של רבינו שחתם שם אביו רבי אהרן משה, [אך ראוי לציין שמחבר ספר זריזותא דאברהם זצ"ל בעצמו – אחיו של רבינו – כותב שם בהקדמתו וזה לשונו: "ויאמר נח אברהם בהרב החסיד המנוח מוה"ר 'משה אהרן' הלוי העליר", וצ"ע].

² היה ג"כ חתנו של בעל 'ידי משה' הנ"ל על המדרש (כמש"כ רבינו זי"ע בהסכמתו לספר 'זריזותא דאברהם'), נמצא שלהי"א הנ"ל אם אמו של רבינו ואם אביו היו אחיות.

³ "תופס ישיבה בק"ק סקאלא בגליל לאדמיר, וחתן הגאון הגדול בדורו מוה"ר יחיאל לוריא בן הגאון המפורסם מוה"ר שלמה רופא מק"ק לובלין נכד רשכבה"ג הגאון מהרש"ל זצלה"ה" (סדר היחוס בראש ספר 'זריזותא דאברהם').

⁴ ההסכמה נדפסה בשלימותה לעיל ב'ליקוטים חדשים'.

⁵ ראה לעיל הערה א.

⁶ כנראה שרבינו זי"ע היה קרוב משפחה לרבו זה, כי בעל הגאון צבי כותב בסוף תשובתו לאו"ח סימן תס"ט (הנדפס בסוף ספרו גאון צבי על חו"מ), שאביו הוא "מוה"ר יוסף הלוי העליר ז"ל נין ונכד להרב המאור הגדול הקצין מוה"ר יהודא ליב הלוי העליר אב"ד דק"ק סאטינוב ונין ונכד המפורסם ר' איציק זאלקווער .. ונין ונכד להרב הגאון האמיתי רבן של כל בני הגולה מופת הדור ה"ה מוה"ר יצחק חיות אב"ד ור"מ דעיר קראקא וכו'", ובסדר היחוס שבראש ספר 'זריזותא דאברהם' כ' נכד המחבר על זקינו רבי מאיר הלוי העליר (אבי אביו של רבינו), שהוא חתן "הגאון מוה"ר יעקב משה זצלה"ה בעהמח"ס ידי משה על המדרש רבה בהרב הגאון ר' אברהם העליר אשכנזי נכד הגאון רשכבה"ג בעל מהרש"ל זצלה"ה. חתן

ונקשרו זה אל זה בעבותות אהבה בדביקות נפלאה מאוד¹⁰. מסופר שפעם אחת כשחזר הרה"ק ר' זאב מעיר זבאריזא לעירו, ליווהו הרה"ק רבי פייבוש כבדת ארץ לחוץ לעיר, אחרי כן התיישב הרה"ק ר' זאב על עגלתו של הרה"ק ר' פייבוש ללוותו חזרה לתוך העיר, אחרי כן שוב ליווהו הרה"ק רבי פייבוש לחוץ לעיר, ושוב ליווהו הרה"ק ר' זאב לתוך העיר, והכל מחמת החיבה והאהבה הגדולה ששררה ביניהם¹¹.

עוד החזיק עצמו רבינו זי"ע כחבר של הרה"ק רבי צבי הירש מנאדבורנא זי"ע, בעל 'צמח ה' לצבי', כמבואר במכתב מכת"י רבינו שנדפס בספר 'נחלה לישראל' (שאלה טז, דף כ"ו ע"ב) מנכדו הרה"ג רבי יחיאל מיכל היבנר ז"ל¹², וזה לשונו:

ב"ה

יום ג' פ' אמור תקנ"ז¹³ לפ"ק, זבאריזא

שלום לכבוד אהובי התורני הרבני המופלא הנגיד מו"ה שלמה, ולאהובי התורני הרבני המופלג מו"ה צבי נ"י, ולאהובי התורני הרבני הוותיק מו"ה דובער נ"י, ולהתורני הרבני המופלג השנון מו"ה יהודא צבי נ"י, ולאהובי האברך מו"ה דוד נ"י, ולאהובי המופלא הנגיד מו"ה ישראל נ"י, ולכל הנלוים לכל אחד ואחד שלום (א"ה¹⁴), עד כאן היא כת"י אחר, ומכאן ועד גמירא כת"י של אא"ז ז"ל בעצמו ובכבודו).

אהובי אשר כנפשי ולבבי, באמת לאפיסת הפנאי היה מן הנמנע לכתוב לשום מקום אגרת בשלימות בכתב ידי ממש, וגם מחלושת כחי, רק אהבה שלכם מקלקלת השורה וכתבתי לכם בעצמי, היות מן הנמנע להיות אצליכם כידוע, וגם בלא"ה אין כחי לזה, וידעתי כי דרך העולם להיות באהבתם פוחת והולך, והדבר יורד ואינו עולה, אבל אין זה דרך הטוב, כי זה דרך "דשארי בחבורא וסיים בפרודא" (עי' זוה"ק משפטים צה, א), וכבר דימו חז"ל (סנהדרין נב, ב) דבר זה "למה תלמיד חכם דומה וכו' דיבר עמו כו' נהנה ממנו כו"¹⁵, ולא זה דרך האמת, לזאת בקשתי לחכי"ב שלא יניחו לבם להתרשלות והתרפות ח"ו.

והנני כותב פ"ש לכולכם אפילו שלא באו בכתב, וביחוד להרב חביבי וידידי השנון החריף הוותיק נ"י ע"ה פה"ח הרב המגיד שלכם מ' צבי הירש נ"י (א"ה, נראה בעליל דהוא בעהמ"ח ס' הקדוש צמח ה' לצבי), בוודאי צדיק כיוצא בו יאמץ לבבכם על דברי האגרת, ובקשתי שורותיים ממנו אם אפשר. וגם אם באפשר לשלוח דבר הגון כעת נוסף על התמיד בקשתי מאוד על זה, ודי בזה לטובי לב כיוצא בכם.

ושלום לידידי הרבני הנגיד הוותיק מ' מנחם מענדיל, ששכח הכותב בראש להזכירו, ופ"ש לכל המופלגי תורה החרדים לדבר ד', וביחוד להרבני הוותיק מ' יוסף נ"י.

כ"ד אוהבכם נפש הדש"ת באהבה לכולם.

הק' משולם פייבוש ב' אהרן משה הלוי זלה"ה

פ"ש ביחוד למ"ח הרבני השנון הנגיד מ' ארי' ליב הנקרא ר' ליב נטע"ס נ"י.

נכדו של רבינו זי"ע הרה"ג רבי יחיאל מיכל היבנר זצ"ל מביא בספרו שו"ת הד"ר (סי' כ"ט, דף מ"ז ע"א) העתק מכתב התקשרות, הנעשה בעיר קניעניטש¹⁶ ששם התקשר רבינו זי"ע עם חבורה לעבודת הש"ת

באגודה אחת, ובשנת תק"מ כתבו החבורה כתב התקשרות¹⁷, וזה לשונו: אנחנו אלה פה החתומים מטה העיר ה' את רוחינו ונתקשרנו בקשר אמיץ, קשר של קיימא, לתורה ולתעודה, ולהיות התקשרות שלנו קיים בעולם הזה ובעולם הבא, לאשר ולקיים ככל אשר ימצא כתוב פה, אם לא בהסכמת כולם להתיר הקשר הזה, וכבר הדבר בינינו, רק להיות לתוקף כתבנו וחתמנו, היות נתקשרנו יחד ללמוד ששה סדרים משניות בשנה זו, וכבר סיימנו סדר אחד בע"ה, וסדר הלימוד ללמוד בכל יום ד' דפים מדפוס הידוע, וביום ו' ג' דפים, וכל אחד מאתנו מחוייב ללמוד שיעור הזה תמידין כסדרן לא יגרע, ויכלה מעשיו דבר יום ביומו, בכדי לקיים בכל יום קבעת עתים לתורה לכל הפחות בדבר מועט כזה, ולהיות זה חק ולא יעבור כשיהיה בביתו, ויהיה זה חיוב כמו התפלה הקבוע לכל אדם בכל יום, שלא יוכל לפטור ממנה, אם לא כשלא יהיה בביתו ואז יוכל לפדות את עצמו ליתן בכל יום שלא יהיה בביתו גדול¹⁸ אחד לחבורתינו. ובכל יום אחר התפלה שחרית, ובין מנחה למערב, ואחר ערבית, ילמדו כאן, אפילו שיהיה דבר מועט. ואם יהיה בביתו ולא ילמוד, יתן ב' גדולים בעד כל יום, א' בעד שחרית וא' בעד ערבית. ובכל שבוע יתן כל אחד כפי שיהיה חתום, כפי שיצא מפייהם פה בעת הסיום שיהיה, ומוצא שפתינו לא ישונה, והמעוה יהיה ביד הגבאי המוברר ז"ה הרבני המופלג החריף מ' יצחק כ"ץ נ"י.

ומי שהוא מהחתומים פה הוקשר כל אחד בחבירו שכל אחד יש לו חלק בלימוד חבירו, וכולם ערבים זה בזה יחד בלימוד הזה, ואם אחד לא ילמוד, יחידו יחלוק בחלוקא דרבנן לעולם הבא, באופן שיקיים התנאים הנאמרים כאן, ובאם לאו לאו.

וכל אחד מהחתומים יתן ב' גדולים בכל שבוע, זולת שאין ידם משגת, ויוכתבו כאן בחתימת ידם בפרוטרוט על פחות מזה, והמעוה אין רשות לשנות אם לא בהסכמת כולם או רובם, ומיעוטא אינו מקפיד ואינו חוצץ כלל.

כל זה נעשה בתקיעת כף ובפה מלא ובאמת ובלב שלם בקשר אמיץ כנ"ל.

היום יום ב' י"ג כסלו תק"מ לפ"ק

נאום הק' משלם פייבוש במו"ה אהרן משה לוי זלה"ה

נאום אהרן במו"ה יעקב ז"ל, ב' גדולים בכל שבוע

נאום שלמה במו"ה שמשון זצ"ל, ב' גדולים בכל שבוע

נאום הק' משה זאב וואלף במוהר"ר מנחם נחום

נאום יעקב שמעון וואלף במו"ה נפתלי כ"ץ

נאום אהרן בן מוהר"ר שמשון זצ"ל, גדול אחד בכל שבוע

נאום משה במוהר"ר יוסף אויערבאך, גדול אחד בכל שבוע

נאום ישראל בן מוהר"ר חנינא ליפמן זצ"ל, ב' גדולים בכל שבוע

תורה יבקשו מפיהו

אלפי חסידים הסתופפו בצלו של רבינו (מליצי אש)¹⁹ ובין תלמידיו נמנים גדולי ישראל (הגה"ק רבי ישעיה שור מיאסי זי"ע בספר כליל תפארת שאלה ג' בריש הספר) ומהם; הרה"ק רבי דוד שלמה מסראקא זי"ע בעל 'ערבי נחל' ולבושי שרד', שמביא כמה פעמים בחיבוריו מדברי רבו זה (ראה הגהות לבושי שרד לשו"ע או"ח סימן קס"ח אות מ"ב 'וקושיא זו שמעתי

¹⁴ הוא הרה"ג רבי יחיאל מיכל היבנר ז"ל, וכן להלן.

¹⁵ זה לשון הגמרא שם: למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ בתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה.

¹⁶ שם דר אצל חמיו בזיווג ראשון (לא נודע מי היה חמיו בזיווג ראשון).

¹⁷ נדפס גם ב'יושר דברי אמת' דפוס מונקאטש תרס"ה (בתחלתו) בשינויים קלים.

¹⁸ מין מטבע.

¹⁹ להרה"ג רבי אברהם שטען מנייהול זצ"ל.

¹⁰ וזה לשון כתבי ר"י שו"ב שם: הרב רבי פייבוש היה חבירו של הרב רבי זאב מטשארי אוסטרא, וכל זמן שהיה רבי פייבוש בחיים לא היה אפשר לו (לרבי זאב) ליסע לארה"ק מחמת הדביקות שהיה להם. .. ואח"כ כשנפטר רבי פייבוש היה כמעט פטירתו על ברכיו של רבי זאב, ואז נסע רבי זאב לארה"ק.

¹¹ מספר 'תורת החסידים הראשונים'.

¹² זה לשון הרה"ג רבי יחיאל מיכל היבנר ז"ל שם בהקדמה להמכתב: "חלילה לי מחדול מלהודיע ממה שנמצא בילקוטי ותרמילי אגרת אחת כתב יד של אא"ז מזבאריזא זי"ע .. וזה לשונו הזהב לק' נדבורנא".

¹³ כפי המקובל נפטר רבינו זי"ע בשנת תקנ"ה ולפי"ז נפל כאן טעות.

שאו הוא מצד החיוב, עם כל זה לא בוער בקרבי תשוקה כזה, על כן אין זה אלא מעשה היצר כדי להחליש את גופי, וכתוב (דברים ד, טו) ונשמרתם מאד לנפשתיכם, על כן לא התענה, ואמר שביום התענית ציבור עצמו צריכין סיעתא דשמיא מאוד, שיהיה שלם ונקי מכעס וכדומה²⁵, לבל יצטרך עוד (להשיב) [לישב] תענית לתעניתו, ודי לצאת ידי חובתו בתענית ציבור, ולא התענה.

גוף ונשמה

בספר 'קבוצת יעקב' הנ"ל שם מסופר בזה"ל: הרה"צ מוהר"ר פייבושיל ז"ל מזכירנו היה מתאכסן אצל זקני ז"ל (הוא הרה"צ מו"ה שמואל מרגליות זצ"ל אבד"ק זאלישטשיק, בן הגאון מו"ה יצחק דוב בער זלה"ה, אחיו של הרה"ג בעל מאיר נתיבים זלה"ה) כאשר היה בזאלישטשיק, ואמר אא"ו לבתו שתשגיח שיביאו לפניו בכל פעם מיני מרקחת ושאר דברים להשיב נפשו, ואמר, כל הצדיקים השי"ת נותן להם גוף חזק כפי נשמתם, שיהא ביכולת גופו לסבול נשמתו, ור' פייבושיל גופו חלוש ואין ביכולתו לסבול מעמס נשמתו הקדושה.

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו

מפורסם היה רבינו בדורו לצדיק אמת וקדוש עליון, ענוותן ושפל ברך. ענוותנותו צף ועולה הרבה מבין בתרי ספריו הקדושים, ונצטט רק כמה קטעים בענין הזה: "אמר הצעיר באלפי ישראל, ברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתי, אנכי בדרך נחני בית אחי אדוני אחים ורעים, כמ"ש למען אחי וכו', היות מנעורי גדלני כאב, דברי חכמים ומוסריהם מפי ספרים ומפי סופרים, ה"ה חכמי משכילי דורנו השלמים בעבודת השי"ת, הייתי מתאבק בעפר רגליהם, ועשיתי אזני כאפרכסת לדרכיהם, ואף אם לא יכלתי לאשר ולקיים כל הדברים הנאמרים באמת, כי לא כל אדם זוכה לזכות נפשו כפי הראוי, עם כל זה לא עליך המלאכה לגמור, לזאת אחזתי בסנסני חכמתם" (הקדמה לחידושים עה"ת), "והלואי שנאחו באפס קצהו .. התנאים המבוארים במשנה (אבות ו, ו) באימה וביראה, בענוה, בשמחה, אינו מגיס לבו וכו' .. ועל זה עפעפינו יזלו מים בראותינו המשנה איך אנו רחוקים מאוד מן האמת כגבוה שמים מעל הארץ ויותר מזה" (יושר דברי אמת אות ד), אני בוש לכתוב מפני שידעתי שלא נגעתי אפילו באפס קצהו מזה הענין (שם אות ו), "לפי מה שהיה הקדוש הנ"ל היה מדבר, לא לנו פעוטות חסרי שכל ודלי מעש וריקי כשרון" (שם אות ט), "ובאמת אתה ידעת אף על פי שבילדותי למדתי קצת כוונות אבל אני איני מכווין בהם כלל .. אנחנו מנוגעים מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, כל ראש לחלי וכל לבב דוי, ולבנו לא מטהרה מתאוות הגשמיות כלל, ומכל שכן תאוות הדקות – שאנו נהנין ומתענגין בשבח והלל אותנו ואנו שונאין הגנות, ועל ידי זה אנו רחוקים מהשי"ת, ולא נוכל לכוין דעתנו אליו כלל אפילו כפשוטו, ואיך נוכל לכוין כוונות העומדים ברומו של עולם" (שם אות מג), וכן עוד הרבה מאמרים דומים.

כשנקלע פעם רבינו זי"ע לעיר סראקא, מקום רבנותו של תלמידו הגאון בעל ערבי נחל זי"ע, ביקש התלמיד הגדול להראות להתלמידי חכמים ופני העיר, את גאון עוזו של רבו הק', ובכך לסתום את טענתם התמידית שהיתה להם עליו, על שהוא שהיה מפורסם כגאון עולם, נוסע לקבל תורה מפי 'איזה רבי'. לכן בטרם בוא רבינו לשם, ביקש

אותו בימי ציעורתו בעיר זבריזא בכל פעם שבא להסתופף בצלו של רבינו.

²³ כ"כ נבדדו הרה"ג ר' יחיאל מיכל היבנר ז"ל בספרו שו"ת הד"ר סימן כ"ט (סוף אות רע"ט), אולם בכמה מקורות כ' ששמו היה ר' 'אהרן משה', וראה לעיל ספק דומה בשם אביו של רבינו זי"ע.

²⁴ אביו של רבי משולם פייביש הלוי העלליר מבראטשין זצ"ל בעמח"ס 'שפת אמת'.

²⁵ עיין עוד קונטרס ב אות מ.

מפי מוריני הרב החסיד והקדוש מו"ה משולם פייבוש הלוי זצלה"ה מעיר זבריזא, ובספרו לבושי שרד על יו"ד חידושי דינים אות צ"ד ס"ק ר"ו "מעשה זו כמו שכתבתי בפנים אירע בשנת תקנ"א בעירו של כבוד מוריני הרב החסיד בוצינא קדישא מו"ה משולם פייבוש הלוי זצלה"ה); הרה"ק רבי יוסף דוד הכהן רב בזוואליב ובכמה קהלות ובסוף ימיו אבד"ק יאסי, בעמח"ס 'דרכי האמונה', שמביא הרבה פעמים בספרו מדברי רבינו²⁰; הרה"ק רבי זאב וואלף שור אב"ד ומגיד מישרים דק"ק סקאליט, בעמח"ס 'ספר הדרושים'²¹; הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע בעמח"ס 'אהבת שלום' שנסע לרבינו להסתופף בצלו והיה נחשב אצלו כתלמיד חבר²²; והרה"ק רבי חיים מטשערנוביץ זי"ע בעל 'באר מים חיים' שג"כ נחשב לרבינו כתלמיד חבר (ראה בספרו 'סידורו של שבת' ח"ב דרוש ג' פ"א אות ג' "שמעתי מפי איש אלהים קדוש בוצינא קדישא נר ישראל המפורסם המנוח מוהר"ר משולם פייבוש זלה"ה מ"מ מזבריזא"), וב'סדר הדורות החדש' (ערך רבינו זי"ע) כתב שהבאר מים חיים היה 'חבירו ועמיתו' של רבינו. זי"ע.

זרע ברך ה'

זרעו הקדושים אשר בארץ המה: בנו רבי משה אהרן²³ זצ"ל; בנו רבי ברוך יצחק זצ"ל מק"ק זוואניץ²⁴, ובנו רבי שמשון מאוזיראן זצ"ל, בעמח"ס ספר 'נזירת שמשון' שנספח לספרו של אביו רבינו זי"ע בדפוס מונקאטש שנת תרס"ה (וראה מעשה נפלא אודותיו בדף השער של הקונטרס ההוא).

ימי צעירותו

בספר 'קבוצת יעקב' לר' יעקב מרגליות מבראדיטשוב (עין ז [גדולים מעשה צדיקים] נח, ב) מסופר בזה"ל: אמר לי אבי [הרה"ג ר' משולם נתן מרגליות ראב"ד בארדיטשוב] ששמע מפי קדשו של הרה"ק ר' פייבוש מזבאריז שאמר: בימי חרפי בא הבע"ד ורצה לכבד אותי עם מדרגת רוח הקודש ועם עוד מדרגות גבוהות, ודחיתני את הכל, ולא רציתי רק האמת.

עוד מסופר בדומה לזה שם ששמע [הרה"ג ר' משולם נתן מרגליות הנ"ל] מפי קדשו של רבינו זי"ע שאמר: פעם אחת בא בלבי חשק גדול שאתפלל מנחה בטלית ותפילין, ואתה ידעת שאיני חופז ומהיר לעשות מעשה עד אשר אבחוץ אותו בשבע חקירות ובריקות, אולי מתגנב היצר בזה ליקח חלק בראש, והמתנתי כמה זמן ביישוב דעתי בזה, עד אשר נדמה לי כי חף אנכי משום פניה בזה, והכנתי עצמי ללבוש התפילין, וכאשר רציתי ליקח התפילין ללבשם, התחיל לבי לבעור בחשקות גדול יותר מהחשק ללבישת התפילין בבוקר בתפלת שחרית, ותיכף שמטתי ידי ולא לקחתים, כי אמרתי בודאי דברים בגו, כי זה דבר שאינו, לתפילין בשחרית צריך להיות החשק יותר מלתפלת מנחה, ובודאי התגנב היצר בזה.

ומעשה דומה לזה מובא בספר 'יושר דברי אמת' (דפוס מונקאטש) שפעם אחת היה לו תשוקה גדולה להתענות תענית יחיד, ואף שהיה לו חלישת כח מאוד, עם כל זה נכסוף לזה עד מאוד, והגביל לעצמו זמן יום אחד שבאותו יום יתענה, ומשעה זו ואילך, היינו משעה זו שהגביל לתעניתו עד יום התענית עצמו, היה בוער בקרבו אש התשוקה לשיגיע לאותו יום התענית, אז אמר עתה ידעתי שהוא מעשה היצר, דהרי ידעתי שבזמן שאני בבריאות גופי חזק, ובהגיע עת התענית ציבור,

²⁰ עיין באמ"ק על התורה וליקוטים בפנים הספר.

²¹ עיין באמ"ק על התורה וליקוטים שהעתקנו מה שמביא מרבינו זי"ע.

²² אבן שתיה (מסכת הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע, פרק א), וזה לשונו שם: הסתופף בצלו וישאב מים בששון ממעני חכמתו ויראתו וענותנותו כי רבה הוא כידוע (וניכר גם מספרו), ורבו זה לא זז מחבבו כבבת עינו והיה נחשב אצלו לתלמיד חבר, עבה"ל. ועיי"ש מעשה באריכות אודות רוח קדשו של רבינו. ועיין עוד בפרק ו' סיפור איך שעשה הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע טובה ומופת לאשה ששימשה

(וכ"כ שם בסימן י"ד: "ואגב דאתי לידי דברי המגיד נ"י ששמעתי מפה קדשו בחג שבועות של שנה זו שנת תקל"ז לפ"ק"), והקונטרס השני נכתב אחר שנת תקמ"א (שהרי מביא בו מדברי רבו הק' המגיד מזלאטשוב ז"ע – שנלב"ע בכ"ה אלול תקמ"א (או תקמ"ו) – בתואר 'זלה"ה). החיבור השני נקרא בשם 'ספר דרך אמת' (שנכתב ע"י תלמידים ונדפס לראשונה בשנת תק"ץ, וראוי לציין שבאיזה דפוסים נקרא כל הספר בשם 'דרך אמת'²⁶). וניתוסף עליהם במהדורות מאוחרות ובמהדורא זו, 'אמ"ק על התורה נ"ך וליקוטים'.

ספר קדישא הדין 'יושר דברי אמת', נתקבל ונתחבב מאוד אצל גדולי הדורות, ועודדו הרבה על לימודו, ונביא כמה דוגמאות לכך: מובא בספר 'ארמור"י בעלז' (ח"ב עמ' סט) בזה"ל: רבי אבא"לי לוביטשובר סיפר לצדיק מנארול כיצד הוא נעשה לחסיד. הוא נולד וגדל בדוברומיל, שם היו חסידי בעלז מעטים, ונשא אשה מלוביטשוב, שרוב תושביה היו חסידי בעלז. חותנו היה מנכבדי העיר, עשיר גדול וחסיד נלהב. פעם תקף את רבי אבא"לי רצון עז לנסוע לשבת לבעלז, וקם ונסע. כשהגיע לבעלז נאמר לו שמרן מהר"י נסע לשבת לסקאהל. נסע אחריו לסקאהל ונכנס לבית מרן כדי לקבל שלום. אמרו לו הגבאים לבוא בשעה שלוש. נכנס לבית המדרש ומצא שם את הספר יושר דברי אמת מהצדיק רבי פייביש מזבריאז. ישב לעיין בספר ומצא שם מאמר שמצא מאוד חן בעיניו, עד כדי כך שחזר עליו כמה פעמים. בשעה היעודה הלך לבית מרן וחיכה בחדר הסמוך לחדרו של מרן. שמע קולו של מרן מהר"י בוקע מחדרו, וכאשר הטה אזנו שמע שהוא חוזר על אותו מאמר של הספר שהוא עיין בו קודם לכן. דבר זה השפיע עליו השפעה עזה, כי ראה בחוש רוח הקודש בגלוי, ומאז התחיל נוסע לבעלז.

קכש"ת מו"ה צבי הירש שפירא זצ"ל אבדק"ק מונקאטש והגליל יצ"ו בעה"מ ספר דרכי תשובה כותב בהסכמתו למהדורת מונקאטש: הן מוציאים לאורה, חידושי תורה, מהרב הגאון הקדוש איש אלקים עיר וקדיש מן שמיא מוהר"ר משולם פייבוש ז"ע מזבריאז, אשר כבר נתפרסם ספרו הקדוש דר"ך אמ"ת, כשמו כן הוא, דרך אמת לעבודתו האיר בתורתו, תורת אמ"ת היתה בפיהו ורבים השיב מעון, להורות הדר"ך ישכון אור מסילות בלבבם, בראותינו כי בעוה"ר עדיין לא החילונו כמעט מאומה ביראת ה' האמיתית הצרופה, אם תבקשנו ככסף וכזהב, תסמר שערות ראשנו, בספר מעט הכמות ורב האיכות שכבר נדפס איזה פעמים, ועתה בא להוסיף עליהם תוספות מרובה מכי"ק הגה"ק המחבר ז"ע חידושים על התורה וגם ליקוטים, ובשם 'יושר דברי אמת' יקרא .. שמחתי מאוד על השמועה, וביותר כאשר הובא לפני קונטרסים הנדפסים .. והנה כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו קחו לכם ברכה אל בתיכם, ודעו מה ה' אלקיך שואל מעמכם²⁷.

בספר 'נהרי אש' מהרה"ק רבי אברהם שמעון הלוי הורוויץ מזעליחאב זצ"ל הי"ד מובא כמה פעמים אודות הספר הק' יושר דברי אמת, וכך כתוב שם:

מאמר ג': הנה תחילת הבירור והזיכוך של נפש .. היא שתפשיט עצמה מהלבוש של גאות שבתולדה שזאת שורש כל המדות רעות של כל ד' יסודות .. כמבואר בשעה"ק להרח"ו ז"ל (עיין ח"ב שער ה, ועוד) ועוד סה"ק .. וענינו ידוע בשה"ק דרך אמת [יושר דברי אמת²⁸] להרה"ק מזבריאז

²⁶ עיין בהקדמה למהדורה זו, ועיין בהסכמת הרה"ק בעל דרכי תשובה ז"ע המובא בסמוך.

²⁷ ההסכמה נדפס בשלימתו בראש הספר.

³⁰ השם 'דרך אמת' כאן הוא שם הכולל לכל הספר יושר דברי אמת (כלומר ב' הקונטרסים ודרך אמת), כי בכמה דפוסים קודמים נקרא כולו בשם 'דרך אמת' (כנכר לעיל

הערבי נחל מלמדני העיר להתכונן לקראת רבו בכמה קושיות חמורות בש"ס, כדי שהרבי יהיה מוכרח להשיב להם דבר בפלפול וחריפות, ובכך יראו את רוב חילו בתורה. ואמנם, כשנכנס רבינו ז"ע להביהמ"ד, נגשו אליו הלומדים וערכו לפניו שש קושיות חמורות. אך כשגמרו דבריהם וחיכו למוצא פיו, נענה לעומתם שיש לו תשובה אחת של שתי מילים שיענה על כל השאלות: איני יודע!

לאחר מכן נכנס אליו הערבי נחל והתאונן לפניו על הסבל מהם שהיה מנת חלקו עד הנה, והנה עתה ניתן להם עוד פתחון פה. השיבו רבינו: מעולם עמלתי שלא אַרְאָה למדן, וכעת ברגע אחד אתה רוצה שאאבד עולמי...

עם כל זה מסופר, כי בפעם אחרת שנודמן רבינו לסראקא, התעוררה שאלה על המקוה שהיה נוגע לעיקר דאורייתא, ושלח הערבי נחל לשאול לרבו, והורה להיתר, והוכרח אז להראותם עוזו כוחו בתורה.

הלכה כמותו

הרה"ק מקאמאנא ז"ע כותב (מעשה אורג מקואות פ"ו משנה א אות ב) אודות פסק הלכה של רבינו ז"ע בזה הלשון: מה שאמר שיצא הפסק הזה מפה קדוש מוריני ורבינו א"א קדוש ונורא מו"ה פייבש מזבריו, בודאי פסקו אמת ויציב, ואנו שומעין את דבריו כאילו יצאו מפי השכינה, אבל פסקו של הקדוש לא היה אלא במקוה שבעירו וכו'.

ספר"א דמרא טב

רבינו ז"ע היה מהמעטים מגדולי החסידות הנודעים שעסקו בעצמם בכתיבת סת"ם, ואף היה מומחה מפורסם בכל הנוגע לתחומי הלכות אלו, כאשר כתב עליו רעו ועמיתו בעל 'באר מים חיים' בענין זה (בספרו 'סידורו של שבת' ח"ב דרוש ג פ"א) בלשון הערצה מופלגת (בענין כתיבת הנוני"ן ההפוכין בס"ת בפרשת 'זיהי בנסוע'), וזה לשונו: וגם בזה שמעתי מפי איש אלהים בוצינא קדישא נר ישראל המפורסם המנוח מוהר"ר משולם פייוויש זלה"ה מגיד מישרים מזבריאז, שהיה בקי בכל מקומות וחדרי מאמרי הפוסקים ושו"ת בענין זה...

כן היה ברשותו של רבינו ז"ע ספר תורה מיוחד שכתב לעצמו (אח"כ היה ס"ת זה אצל הרה"ק מרוזין ז"ע, ואח"כ אצל בנו הרה"ק מטשארטקוב ז"ע), וס"ת זה נזכר כמה פעמים בספר 'משנת אברהם' על הל' סת"ם (זיטאמיר תרכ"ח), שמסתמך עליו רבות (בסימן כ"ד) בדיני צורת האותיות וכדומה, ובמקום אחד (מובא לעיל בליקוטים חדשים) מציין: ראיתי בספר תורה הקדושה של הרב הגאון איש אלהי המפורסם קכש"ת מוהר"ר משולם פייוויש ז"ל מגיד משרים מזבריאז, והספר תורה הקדושה הוא עתה אצל אדמו"ר הקדוש ברוזין.

כמו כן היה לרבינו תלמידים סופרים מובהקים שקבלו מרבינו הדרכה בעניני הכתיבה²⁶.

אתקטר בהאי קטירא

רבינו ז"ע נסתלק לשמי רום ביום כ' כסלו²⁷ שנת תקנ"ה לפ"ק, ומנוחתו כבוד בזבריאז.

ספריו הקדושים

ביותר תורק שמו כשמן בעולם החסידות על ידי חיבוריו הקדושים. הראשון 'יושר דברי אמת' הכולל שני קונטרסים, הקונטרס הראשון נכתב בשנת תקל"ז, כפי שמציין בראשו: "יום ג' י"ט סיון תקל"ז לפ"ק"

²⁶ הגה"ק רבי ישעיה שור מיאסי ז"ע בספר כליל תפארת [שאלה ג' בריש הספר].

²⁷ בספר 'שו"ת הד"ר' להרה"ג רבי יחיאל מיכל היבנר ז"ל נכד רבינו ז"ע, כתב (בריש סי' טו"ב) בהספדו על הרה"ק בעל 'אמרי ברוך' מוויזניץ ז"ע שנסתלק כ' כסלו: "גם הוא יום הלולא של א"ז הצדיק האמת רבי משולם פייביש מזבריאז ז"ע, ויום הזה היה רגיל בשרג"י טובא ולעומתם ברו"ך יאמרו".

הבעש"ט זצוללה"ה, והבחורים המבקשים שלמדו אז בישיבה היו לומדים בספר זה³⁴.

כ"ק אדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצוק"ל היה קורא לספר 'יושר דברי אמת' 'דאס סענציל פין די חסידות' – התמצית של חסידות³⁵.

פעם נכנס אברך צעיר אל כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצוק"ל, ולפני כניסתו אחז בידו הספר 'יושר דברי אמת' ובהכנסו נתן את זה לתוך הבגד שלו, והרבי הכיר שיש לו איזה ספר ושאל אותו איזה ספר זה? ענה לו האברך 'יושר דברי אמת', אמר לו אדמו"ר זצ"ל 'אה! יושר דברי אמת, ס'איז אן הקדמה אויף חסידישע ספרים' (הספר 'יושר דברי אמת' הוא ספר הקדמה לשאר ספרי החסידות), ודיבר אודות הספר, והתחיל לצטט בעל פה קטעים מהספר והיו הלשונות ממש שגורים בפיו³⁶.

הספר 'יושר דברי אמת' היה רגיל על שולחנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זצוק"ל והיה עוסק בו הרבה. והיה מורה לראשי החבורות בישיבתו וגם ליחידים לעסוק בספר זה מהראשונים לספרי חסידות³⁷. וכן המשיכו בניו אחריו הרה"ק רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא ירושלים זצוק"ל ולהבחל"ח כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא ארה"ב שליט"א לעסוק ולהורות לאחרים לעסוק בספה"ק זה³⁸.

כ"ק אדמו"ר רבי שמואל צבי מספינקא זצוק"ל היה לו תקופה ארוכה קביעות סדר לימוד בספה"ק 'יושר דברי אמת' בכל יום אחר תפלת שחרית, והחזיק ספר זה בכיס הטלית ותפילין³⁹ שלו⁴⁰.

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל התבטא אודות ספר זה בזה"ל: 'כשהייתי בחור צעיר לימים, התעמקתי בספר 'יושר דברי אמת' ולמדתיו היטב כמה וכמה פעמים, הוא פותח את העינים בכמה ענינים בחסידות, הראשון לכל ספרי החסידות שכדאי ורצוי להיות בקי בו הוא הספר הזה, ורק לאחר מכן לגשת וללמוד בשאר ספרי החסידות'⁴¹. וכה כתב במכתב (נדפס ב'אגרות דברי אמונה' עמ' ח, ובספר 'זכור לאברהם' ח"ב עמ' רמ אות קס) לאמר: גם שלומדים בהתמדה אמנם הכל בקרירות בלי שום חיות, וזה נצמח שאין לומדים חסידות ואין יודעים מה זאת חסידות, מה החשיבות של שולחן בליל שב"ק, מה החשיבות שיושבים ביחד בסעודה ג', לכן אבקש מכל אחד שיהיה בקי בספר 'יושר דברי אמת', ללמוד אותו לפחות ד' פעמים. עוד כתב לבחוריו: 'ועד החתונה תגמור הספר 'יושר דברי אמת' (אסיפת מכתבים' מכתב קנ) 42, 'וגם

³⁸ מפי בני המשפחה. ובמילין קדישין (אמ"ק של הרה"ק רבי ישראל מרדכי זצוק"ל שנת תשס"ד) כשדיבר על ראש השנה עורר את הציבור שילמדו 'יושר דברי אמת' על הימים נוראים.

³⁹ סיפר כ"ק אדמו"ר מפוריסוב שליט"א ששמע מזקני החסידים, שהרבה מחסידי אדה"ז מסדיגורא זצוקלה"ה היו מחזיקים הספר 'יושר דברי אמת' בכיס הטלית ותפילין שלהם.

⁴⁰ מפי כ"ק אדמו"ר מבורשטין שליט"א ששהה עמו בחדשי הקיץ.

⁴¹ 'זכור לאברהם' ח"א עמ' תפה. 'דברי אמונה' חנוכה עמ' רנד.

⁴² זה לשון המכתב: תדע שאמנם לב נשבר שבא לך מזה עולה על כולנה, רק הלוואי שיהיה לזה קיום כי אתא חמרא ובטש שרגא, והיצה"ר מבטל גם זאת באמרו שאין אתה מפסיד כלום, זאל זין אזוי, והעיקר מהכל הוא קצת שפלות, ולהרגיש האמת אז מען איז טאקע גארנישט, והעיקר שרציתי לבטל קצת השיינע ויודשאפט אשר בך, אמנם כנראה חסר עוד הרבה, כי מי שרגיל בזה כל מה שעושים, עם כל זה קשה מאד לעקור את שורש הגאות, כי הוא קליפה קשה ומרה עד מאד, ובטבע אדם בעצמו אין מבין על זה כי כל דרך איש ישר בעיניו, ותראה להתאמץ בהתמדת התורה, ועד החתונה תגמור הספר 'יושר דברי אמת'. ובח"ב שם (מכתב ט) כתב לאחד: מה ששאלת בענין גאווה ושיש לך בזה נסיונות גדולים, אם אדם מעמיק בזה רואה כמה טפשות יש בזה, כי במה יש לו לאדם להתגאות, הי תורה והי מצוה דמגני עלן, ועיין בזה באריכות בספר 'יושר דברי אמת'.

ז"ל, כל החפץ להציל נפשו מני שחת ילך וילמוד שם בעיון אמת. מאמר י': כל ההסתרות באים מגאות הטבעי אשר עדיין אסורים בו כמעט כל הלומדים בזמנינו כמו קודם התפשטות החסידות של הבעש"ט הקדוש זי"ע בעולם, הרוצים לידע זאת ילמדו הדק היטב בספר הק' דרך אמת להרה"ק מזאבריוז, ואז תבין יראת ה' ודעת קדושים תמצא להבין מאמרי חז"ל בשמעתתא והגדה ובמוסר.

במכתב לאחד מתלמידיו כותב: תלמוד מאד בספרי מוסר וחסידות, וכבר אמרתי לך כי מן סה"ק דרך אמת [יושר דברי אמת] של הקדוש מזבירזא זי"ע כל תזוז לעולם³¹.

ובמכתב אחר כותב: וכן בספרי חסידות אלו שני הספרים דרך אמת [יושר דברי אמת] להרה"ק מזאבריוז זי"ע והדגל מחנה אפרים [תלמוד] בכל יום חצי שעה בעיון³².

אות קלח: עיקר העבודה הגבוהה שגילה הבעש"ט הק' זי"ע היה עבור נשמות גבוהות, אמנם עבור סתם איש מישראל היא העבודה הכתובה בספה"ק 'דרך אמת' [יושר דברי אמת] ובספר התניא.

אות סט: הרה"ק זצ"ל הי"ד היה מרבה להזהיר ללמוד ספה"ק דרך אמת [יושר דברי אמת] ושישנונו ויחזרו על ספר זה כל ימי חייהם, כי בספר זה נתגלה אמת הכולל היסוד לכל הקדושה והעבודה. וכתוב עוד שם שפעם דיבר הרה"ק זצ"ל הי"ד אודות הענין שאין אומרים תחנון ביום היא"צ של צדיקים, והסביר שענין זה שייך דווקא בצדיקים כאלו שהשלימו ענינם בעולם – אין זה נוגע בגדולת הצדיקים ח"ו מי הוא יותר גדול מבין הצדיקים הקדושים חלילה, אלא המדובר בענין שליחותם בעולם הזה שלמענו נשלחו מן השמים לתקן נפשות ישראל, שמי שהשלים בשלימות את ענינו אשר למענו נשלח אז שייך הילולא ושמחה ביום היא"צ של הסתלקותו על עלייתו למעלה בגן עדן העליון – ומקובל בישראל כי ביומא דהילולא של ג' צדיקים אין אומרים תחנון, י"ט כסלו יומא דהילולא של המגיד הגדול והקדוש ממעורטש זי"ע, כ"א אדר יומא דהילולא דרבינו הקדוש הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, ויום ל"ד לספירת העומר (י"ט אייר) יומא דהילולא דרבינו הקדוש רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, שכן מקובל מצדיקים בעלי רוח"ק שאצלם שייך הענין האמור שהשלימו תיקונם בעולם הזה, וסיים הרה"ק זי"ע 'ולולא דמסתפינא הייתי אומר שגם הגאון הקדוש רבי פייבוש מזאבריוז השלים ענינו בעולם עם ספה"ק דרך אמת [יושר דברי אמת] ששם גילה עיקרי יסודות החסידות והקדושה לבאי עולם'³³.

כ"ק אדמו"ר הקדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד החשיב את הספר הק' יושר דברי אמת כאחד מספרי היסוד של דרך אור שבעת הימים

(בסמוך).

³¹ נהרי אש מכתב כב.

³² נהרי אש מכתב ג'.

³³ בספר שארית נתן מהגה"ח רבי נתן לוברט זצ"ל (פרקי חיים) תלמידו של שהרה"ק רבי שמעון מזעליחוב זי"ע עמ' מביא המו"ל שגילה לעת זקנתו שארבע שנים גידל על הספר 'יושר דברי אמת', ואמר 'ספר שכל הרוצה ללמוד תורה לשמה בטהרת הלב והמחשבה אל יניח אותו מתוך ידיו'. והרה"ח ר' מרדכי שמחה ז"ל שהיה מתלמידי ישיבת חכמי לובלין (שהרה"ק רבי שמעון מזעליחוב זי"ע היה שם המשגיח) סיפר, שהיו בחורים בישיבה שבעת שהיו לומדים בספר הקדוש 'יושר דברי אמת' [שהשם היה אז 'דרך אמת'] זלגו מעיניהם דמעות.

³⁴ מפי הרה"ג רבי אברהם אנגלארד ז"ל אבד"ק דאברא וקרית באבוב שהיה מחשובי תלמידי וחסידיו כ"ק האדמו"ר הקדושת ציון זי"ע, נמסר ע"י תלמידיו.

³⁵ 'שנות ביכורים' – מדות, ח"א עמ' קסו.

³⁶ מפי בעל המעשה הרה"ג ר' יודל ליכטער שליט"א.

³⁷ מפי הרה"ג ר' יעקב ווינגארטן שליט"א.

תלמוד ספר יושר דברי אמת כולו, ויעזור לך השי"ת הצלחה גדולה וישועה בקרוב" (שם ח"ב מכתב קעג).

בספר עבודת עבודה מכ"ק אדמו"ר מטאהש זצוק"ל כ' בזה"ל: הרה"ק רבי משולם פייביש מזבארזי זי"ע היה תלמיד מובהק להרה"ק רבי יחיאל מיכל מזולאטשוב זי"ע, וזכה עוד להסתופף גם בצלו של המגיד הק' הר"ר בער ממעזריטש זי"ע, הוא חיבר הספר הקדוש 'יושר דברי אמת', שכתבו בתורת מכתב לאחד מחבריו, ובו ביאר באר היטב הרבה יסודות של דרך הבעש"ט הק', ובפרט בקונטרס 'דרך אמת' שבסוף הספר. ומסיים שם: הוא מבאר היטב שעיקר לימוד התורה צריכה להיות על מנת לשמור ולעשות ולקיים, כי אם האדם לומד לשם גאווה, אין לימודו מקובל לפניו יתברך, וכל מה שיוסיף דעת יוסיף מכאוב (קהלת א, יח), כי כל מה שיוסיף בלימודו באופן זה, יוסיף להתגאות בדברי תורתו, וזה היה אחד מעיקרי היסודות אשר הבעש"ט הק' לימד אותנו דאי אפשר שיהיה לו לאדם חלק בקדושת התורה ולהתקרב אל השי"ת ע"י התורה אלא אם הוא בטל בעיני עצמו ושלפולת רוח, כי אם לומד את התורה לשם פניות של גאווה, הרי זה מתועב בעיני ה' כמו שנאמר (משלי טו, ה) תועבת ה' כל גבה לב, ועל זה נאמר (איוב כח, יב) והחכמה מאין תמצא, פירוש שאי אפשר לו לאדם לזכות אל החכמה שהוא התורה דנפקת מחכמה עילאה, אלא אם הוא מחזיק עצמו בבחינת אין להיות בטל ומבוטל בעיני עצמו, ועל זה הרעיש הבעש"ט הק' הרבה שהאדם יזהר מגיאיות עד קצה האחרון.

ובשיחות קודש (מוצש"ק נח) כתב בזה"ל: איעצכם להתמיד בלימוד ספר הק' 'יושר דברי אמת' מהרה"ק רבי משולם פייביש מזבארזי זי"ע, כי תועלת עצומה הרגשתי מלימוד הספר הקדוש הזה עוד בימי בחרותי, ובכל פעם שלמדתי בו נתעוררתי מאוד לעבודת הבורא. ומסיים שם: בתוך הספר (אות יא) מבאר המחבר הרה"ק כי אין דבר גשמי חוצץ בפני אור רוחני, שבכל דבר גשמי גנוז כח הבורא ב"ה והוא המחיה והוא המחיה את הדבר, כי אין מקום או דבר אשר יאחז ממנו כח יחודו יתברך, ואם בדברים גשמיים כך, כל שכן באותיות התורה והתפלה, שבהם מאיר אור אין סוף ב"ה בגילוי יתירה.

וסיפר כ"ק אדמו"ר מטאהש זצוק"ל שבימי בחרותו עבר על הספר הק' 'יושר דברי אמת' ארבעים פעמים. מפי הרה"ג ר' אשר מרדכי הובין שליט"א ששמע מפ"ק

הגה"צ רבי שמואל הלוי ואזנר זצוק"ל כתב במכתב (בשנת תשי"ד): ואשר שאלת עצה על ספר שמעורר ליראת שמים, כולם אהובים כולם ברורים, מ"מ כל אדם מרגיש בעצמו איזה דרך ישפיע עליו ביותר.. ולתקן הענוה טוב ללמוד 'דרך אמת' [יושר דברי אמת] להגה"ק ר' פייבל מזבארזי זי"ע. ומסיים שם: וזולת זה כל ספרי צדיקי אמת הקדמונים טובים וקדושים, וחלילה לי העני להכריע ביניהם, ומי יתן שנוכח אפס קצהו מתשובה ומעשים טובים לתקן מדותינו מכל סיג ופגם.

כ"ק מרן אדמו"ר מוויזשניץ (מאנסי) זצוק"ל אמר שהספר יושר דברי אמת היה הספר הראשון שלמד מספרי חסידות באמרו "מיין ערשטע חסידישע ספר איז געווען יושר דברי אמת".

מפי הרה"ג רבי יקותיאל (זלמן) שלמה שווארץ שליט"א רה"כ ומו"ץ בוויזשניץ ב"פ והרה"ג רבי יחיאל ראזענבערג שליט"א, וזה היה בעת שאחד שאל את כ"ק אדמו"ר זצוק"ל איזה חסידישע ספר ללמוד ענה "מען קען נישט זאגן קיין כלל אין דעם, צו יעדער איינער רעדט א אנדערע ספר" וכששאלו איזה ספר למד הרב, ענה "מיין ערשטע 'חסידישע' ספר איז געווען יושר דברי אמת".

וכן השמיע כמה פעמים בדא"ח שנאמרו אצל דברי מוסר והדרכה לבחורי הישיבה הק' מהיסודות המובאים בספה"ק זה,

נעתיק לדוגמה לשונו בדברי מוסר והדרכה יום ב' לסדר בשלח תשס"א לפ"ק: איתא בגמרא (פסחים ג, ב) אמר ר' יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ומבאר הרה"ק רבי פייביש זיבארזשע (ביושר דברי אמת, אות ט) שלעולם צריך האדם להתחיל בשלא לשמה, כי אין ברירה אחרת לבא לתורה לשמה, ואלו שמדמים בתחילת לימודם שלומדים סתמא (וביאר כ"ק אדמו"ר זצוק"ל: היינו לא לשמה וגם לא שלא לשמה) הם מאנים את עצמם, ומסתמא לומד כדי שישבחוהו אנשים וישיג כבוד וגבוהות הלב. ומבאר בספרים הקדושים (ע' תוי"ט פ' בראשית ד"ה יתבונן המשכיל הב') דאפילו כשולמד שלא לשמה יעסוק בה בכוונה שיזכה לבא לשמה, ולכן כשיבוא אח"כ ללשמה יעלה אתו גם המדרגות הראשונות, ויהיו כולם לשמה, דכיון שע"י לימוד שלא לשמה סולל לו הדרך לבא ללימוד לשמה, לכן כשמגיע למטרותו היא מעלה בזה את האמצעי להשגת המטרה. (והוסיף כ"ק אדמו"ר זצוק"ל: כלפי מה הדברים אמורים: הנה אע"פ שנהנתי הנאה גדולה מלימוד השעות רצופות מ"מ הרי סוף כל סוף שאיני יודע אם אפשר לקרותם שלא לשמה כיון שהיו לצורך מצוה, מ"מ לא היו בדרגת לשמה האמיתי, ועיקר המטרה היתה שבה יתרגלו בלימוד הרצופות ומשיכו בלימודם גם בזמן שלא יהיה עוד פניות, וע"ד אמרם ז"ל מתוך שלא לשמה בא לשמה. ואשר ע"כ אני מבקש מכם שאחר שכבר התרגלתם בלימוד הרצופות לא תרפו מזה רק תמשיכו ללמוד ברציפות גם במשך ב' שבועות הבאים עלינו לטובה, וזה דבר חשוב מאוד ומעלה וזיכה גדולה ונשגבה, שתוכלו להעלות את כל לימודכם שיהיה בדרגת שלמות הלשמה). וע"ע בדרשות ח"א פ' וירא, ובח"ד פ' אהרי.

כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל יגע ועמל הרבה בספר הק' יושר דברי אמת, ובפרט בקונטרס 'דרך אמת', ורגיל על לשונו ממש, ומרבה לחזור על דבריו באמירת דברות קודש,

ואף כששלח אחד מבניו בימי בחרותו ללמוד בישיבה, שלח אתו את הספר הק' הזה, כדי שיהיה אתו ללמוד ולקיים את דבריו הקדושים.

מפי בנו בעל העובדא כ"ק אדמו"ר מסקולען לעקוואד שליט"א.

כ"ק אדמו"ר מאמשינוב שליט"א אמר שבספרי חסידות צריך כל אחד ללמוד מה שלבו מושך, אבל מה שכל אחד צריך ללמוד מקודם הוא הספר הק' יושר דברי אמת וספר התניא כדי לדעת יסודות החסידות, ואחרי כן יש ללמוד בשאר ספרי החסידות כל אחד לפי הרגשתו.

מפי הרה"ג ר' יעקב פריעדמאן שליט"א ששמע מפ"ק.

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו

התודה והברכה למכון "סוד ישרים"
ששלחו לנו את תולדות הרה"ק מזבארזא זי"ע מתוך ספר "יושר דברי אמת" שהוציאו לאור עולם וזכות רבינו בעל ההילולא יעמוד לזכותם להתברך בכל מילי דמיטב

לע"נ האשה החשובה הצדקנית
מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רייך)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיקויים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

ההפצה בעיה"ק טבריא נתרם לע"נ רבני טבריא
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זיהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

לזכר עולם יהי צדיק, כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי שלמה בן רבי מרדכי זצ"ל מזווערהל - צאנז, נלב"ע כ"ז תמוז תשע"ז, ולע"נ ראש הישיבה הגאון האדיר רבי אליהו שמואל בן רבי יעקב ישראל זצ"ל, נלב"ע כ"ה מרחשון תשע"ט

לע"נ איש החסד מוכתר בכל מידה נכונה
הרה"ח ר' משה בן ר' שמואל רפאל (רייך) ז"ל

להצילחת
נישה בן אסתר מלכה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל מילי דמיטב

להצילחת
מאיר יחיאל בן חנה סינאו
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל מילי דמיטב

להצילחת
נונחם נוענדל בן פרידא גילה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל מילי דמיטב

להצילחת
אפרים בן אסתר לאה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל מילי דמיטב

להצילחת
יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות הפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל מילי דמיטב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM